

SNP nám dalo tri tradície

Peter Weiss,
príhovor na oslavách 78. výročia SNP v Bratislave

Pred necelými 30 rokmi som bol jedným z predkladateľov návrhu zákona na vyhlásenie 29. augusta za štátny sviatok. Na samostatnosť sa pripravujúca Slovenská republika sa jeho prijatím postavila na národnú a zároveň európsku tradíciu antifašistického zápasu. Výročie SNP je tak štátnym sviatkom zjednocujúcim slovenskú spoločnosť. Odmietajú ho iba pohrobkovia ľudáckeho režimu a ich nasledovníci z fašizoidných a extrémistických politických zoskupení.

Opäť máme príležitosť pripomenúť si, že úloha bojovať proti prejavom fašizmu a ich schvaľovaniu v minulosti aj prítomnosti je trvalá. Je zmyslom existencie Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov, v mene ktorého mám tú česť dnes vystúpiť.

SNP nám dalo tri tradície. Vojskú, politickú a štátoprávnu. Slovenskí vojaci a partizáni, po boku ktorých stáli bojovníci ďalších 33 národov, preukázali veľkú odvahu a statočnosť a viazali dva mesiace sily štyroch nacistických divízií. Vďaka ich ozbrojenému vystúpeniu sa Slovensko stalo súčasťou antifašistickej koalície a zaradilo sa medzi víťazov 2. sv. vojny. Len si skúsme predstaviť, čo by sa udialo, keby slovenská armáda s vrchným veliteľom prezidentom Jozefom Tisom bojovala po boku nemeckého Wehrmachtu proti postupujúcej Červenej armáde.

Politická tradícia SNP spočíva v tom, že v mene národného záujmu boli schopné spojiť sa a spolupracovať politické sily, ktoré si pred pár mesiacmi ani na meno nevedeli prísť, strany s úplne odlišnými programami a predstavami o usporiadaní spoločnosti. Napriek zásadným rozdielom v politických ideológiách a programoch uzavreli v r. 1943 Vianočnú dohodu, založili ilegálnu SNR, ktorá pripravila Povstanie a potom spravovala povstalecké územie a vykonávala na ňom štátnu moc. Tú SNR, ktorá bola reprezentantom slovenskej národnej svojbytnosti a ktorá pretrvala dodnes a je pod novým názvom NR SR našim zákonodarným zborom.

A napokon musím zmieniť štátoprávnu tradíciu SNP. Bola to SNR, ktorá prišla s koncepciou obnovy spoločného štátu s českým národom na princípe rovný s rovným. Teda na báze federácie. Štátoprávna koncepcia SNR sa udržiavala proti čechoslovakistickým predstavám v tvrdých politických zápasoch. Povstalecké vedenie a poprední predstavitelia slovenskej inteligencie boli obeťou vykonštruovaného procesu proti tzv. slovenským buržoáznym nacionalistom. Vďaka Alexandrovi Dubčekovi, ktorý sa postavil českému šovinistovi a stalinistickému konzervatívcovi Antonínovi Novotnému, sa vytvorili podmienky pre jeho odstránenie a začatie obrodného procesu v januári 1968. V jeho rámci A. Dubček a G. Husák – obaja účastníci SNP – vybojovali vznik slovenskej a českej štátnosti na základe ústavného zákona o čs. federácii.

Štátoprávny program SNP sa tak podarilo naplniť po dlhých 24 rokoch neľahkých politických zápasov plných obetí. Práve étos SNP bol tou silou, vďaka ktorej boli úspešné. Dnes, keď si pripomínáme 30 rokov od kladenia základov samostatnej Slovenskej republiky, by sme mali mať na pamäti, že pri zrode našej dnešnej demokratickej štátnosti bolo SNP. Bez neho by sme ju sotva mali.

Vzdajme preto česť bojovníkom v SNP a celej povstaleckej generácii.

Partizánska vatra 2022. Táto sa rozhorela v bratislavskej Rači, ale ďalšie, hoc i symbolické, pozapalovali na počesť 78. výročia Slovenského národného povstania členovia SZPB a jeho sympatizanti po celom Slovensku. foto: Martin Krno

Jabĺko nepadlo ďaleko od stromu

Katarína Frišová

Naša partizánka Anna Bergerová a predseda ObIV SZPB Martin Krno prišli v predvečer štátneho sviatku SNP do amfiteátra v Knižkovej doline, aby prítomným občanom bratislavskej miestnej časti Rača odovzdali tri blahoželanania.

Prvé k 140. výročiu založenia dobrovoľného hasičského zboru v pôvodne samostatnej obci Račišdorf. Druhé k tomu, že DHZ úspešne vedie Mgr. Bc. Daniela Olenočinová, ktorá mu chce vrátiť niekdajšiu slávu a lesk.

Najmä vďaka nej sa už po tretí raz pred 29. augustom konalo kultúrne podujatie spojené aj s pripomenkou historických udalostí z konca leta 1944.

S tým súvisela tretia gratulácia – k nastávajúcemu sviatku celej našej republiky, ktorý dnes získava aktuálnejší význam. Najväčší potlesk z publika sprevádzalo želanie, aby sme budúci rok oslavovali Deň SNP v Európe, v ktorej už bude vládnuť mier.

Račianski hasiči sviatkovali už od rána. Po slávnostnom sprievode do amfiteátra, sa tam za účasti stoviek

ľudí konala bohoslužba, odovzdávanie pamätných medailí, ukážky výcviku policajnej kynológie i hasičskej techniky, viacero hudobných a tanečných vystúpení, súťaže s vtipnými výhrami. Dokonca sa hostia dočkali aj nefalšovanej svadby člena a členky DHZ.

Po príhovore zástupcov SZPB zahorela Partizánska vatra 2022 a nechýbala ohňová šou Fandango a opekačka pri gitare. Na záver treba spomenúť, že šikovná veliteľka DHZ v Rači Daniela Olenočinová je vnučkou nemekej šikovnej Aničky Bergerovej.

Ústredné podujatie: systematické vytláčanie SZPB

Braňo Ondruš

Tohtoročné oslavy SNP predstavujú doterajšie vyvrcholenie systematického tlaku vlády a osobitne ministra obrany Jaroslava Naďa na likvidáciu nášho zväzu. Múzeum SNP sa v jeho rukách stalo nástrojom vytláčania SZPB na okraj osláv a jeho pracovníci sa aktívne zapojili do „zneviditeľnenia“ zväzu.

Keď vlani vláda ešte dovolila prehovoriť zástupcovi SZPB, predseda Pavol Sečkář prenechal toto právo partizánovi Vladimírovi Strmeňovi. Ten pripomenul slová generála Teodora Šlajcharta, že Slovenský zväz protifašistických bojovníkov je srdcom odbojárov a Múzeum SNP je ich rozumom. Jeho nový majiteľ však zdravý rozum potratil už dávno a zdá sa, že

zamestnanci múzea sa k nemu lojálne pridávajú. Aby tradícia SNP prestala vo svojej pravdivej podobe v našej spoločnosti žiť, stačí už len zatlačiť na srdce, aby prestalo biť.

Nesúhlasíme s vylúčením verejnosti

Odbojári rozum nepotrútili, a tak sa nemôžu zmieriť, že „rozum odbo-

ja“ sa usiluje odňať ich organizácii účasť na zachovávaní tradícií SNP. Po dlhých rokoch dnešní mocipáni vylúčili SZPB spomedzi organizátorov ústredných osláv v Banskej Bystrici. Riaditeľ Múzea SNP Marián Uhrín sa na Kališti usiloval presvedčiť nášho kolegu, že zväz nikdy spoluorganizátorom nebol, lenže sú aj medzi mladí pamätníci – lebo to bolo len nedávno – ktorí sa, súc delegovaní zväzom, zúčastnili na oslavách s visačkou „Organizátor“. Šéf Múzea SNP radšej úplne vymazal logá organizátorov na pozvánke, len aby tým mohol zdôvodniť, prečo z nej zmizol znak SZPB. (Pokračovanie na str. 3)

Oslavy SNP: krivenie histórie, ignorovanie SZPB

Vladimír Mikunda, predseda ZO SZPB Jána Bulíka Bratislava-Petržalka

Najskôr bratislavský primátor Matúš Vallo aj bez súhlasu protifašistických odbojárov z celého Slovenska odrezal časť z bratislavského Námestia SNP. Po parlamentných voľbách odobrala vláda účastníkom 2. odboja a ich potomkom svätyniu Povstania, Múzeum SNP a podriadila ho MO SR, armáde, ktorá bola len jednou zo zložiek Povstania. A počas 78. výročia SNP verejná správa na mnohých miestach systematicky ignorovala SZPB a „odstrihla“ nás od jeho osláv.

Naším predstaviteľom bolo odňaté právo čo i len prehovoriť počas týchto slávností. Stalo sa to aj v sobotu popoludní 27. augusta v bratislavskej Petržalke.

Falzifikácia dejín...

Tohtoročné oslavy 78. výročia SNP sú iné aj obsahovo. Niekde len tým, že rečníci sa vyhýbajú pomenovať jeho odkaz pre súčasnosť a tak sa venujú len pohľadu do minulosti. Takmer všetci spomínajú, že SNP umožnilo nášmu národu prestúpiť do tábora víťazov 2. svetovej vojny. Avšak nikde z tribún nezaznieva, že v mnohých štátoch oceňujú pohrobkov nemeckých nacistov a ich prisluhovačov. Tak fakticky opúšťajú tábor víťazov. Pre-

čo sa bojíme poukázať na to, že takto sa správajú pobaltské štáty či Ukrajina, ktorej divízia Halič spolu s nemeckým Wehrmachtom potlačala naše SNP, a ktorej banderovci u nás vyčíňali ešte tri roky po vojne.

Aj v Petržalke zazneli slová, ktoré sa dajú považovať za otvorenú falzifikáciu dejín. Moderátorka podujatia, riaditeľka organizácie Post Bellum S. Polovková, hneď pri privítaní prítomných vyhlásila, že SNP bolo porazené. Vyhlásila to a ani sa pri tom nezačervenala. Asi sa jej žiadalo osláviť jeho porážku.

...i úplné nezmysly

Prítomní členovia petržalských organizácií SZPB, z ktorých niekoľkí sú učelia dejepi-

su, sa pri týchto jej slovách pozreli na seba s údivom. Oni totiž vedia, že SNP nebolo porazené! Porážka sa totiž rovná kapitulácii a slovenskí povstalci nekapitulovali! Aj keď im bola kapitulácia dvakrát ponúkaná. Naši povstalci prešli z frontového boja na boj v horách.

Petržalský historik L. Kačírek hovoril o „potlačení“ Povstania, hlavne však chyboval pri zmienke o Vianočnej dohode, ktorú vraj jej aktéri „podpisali“. Samozrejme, že to nie je pravda, pretože riskovať svojim podpisom v tých časoch pod akýmkoľvek protinacistickým a proti-

ľudáckym dokumentom znamenalo zahrávať sa s vlastnou smrťou. Vianočná dohoda bola preto „prijatá“ bez podpisov.

Pre niekoho bezvýznamné omyly, lenže čomu potom veriť? Objektívnej pravde, ktorej sa v tomto roku nedostáva slovo alebo týmto falzifikáciám?

Účastníci Povstania a bojov za naše oslobodenie Anna Bergerová a Karol Kuna na tohtoročnej oslave Povstania na Námestí SNP v Bratislave. Za nimi predseda parlamentu Boris Kollár. foto: autor

Neviditeľný Sečkář

Predseda SZPB Pavla Sečkára nesmelo byť na ústredných oslavách v Banskej Bystrici vidieť. Tak sa rozhodli ich organizátori z Múzea SNP. Šéfa jednotnej odbojárskej organizácie posadili až do 10. radu, aj riaditeľov štátnych podnikov uprednostnili pred ním.

Úctu voči nášmu zväzu prejavoval doterajší riaditeľ Múzea SNP Stanislav Mičev aj tým, že Pavol Sečkář mával čestné miesto v prvom rade. Tam, kde sedeli najvyšší štátni predstavitelia a, samozrejme, priami účastníci Povstania a odboja. Patril k honorárnym účastníkom osláv, ako vyjadrenie spoločenskej pozície, ktorú vláda priznáva SZPB.

Usadenie predsedu SZPB na miesto, kam už nedovideli ani televízne kamery je o to zákernejšie, že jedno miesto pri odbojároch voľné bolo. Oproti plánu totiž jeden chýbal. Organizátori radšej jeho miesto nechali prázdne, ako by naň premiestnili Pavla Sečkára. (bo)

Oslavy nie sú miestom na frustrácie

Štefan Horváth, Banská Bystrica

História Slovenského národného povstania sa pomaly, ale isto, približuje k svojej storočnici. Tento významný počin nášho národa sa stal štátnym sviatkom Slovenskej republiky v roku 1992 na popud ľavicových poslancov NR SR.

V posledných rokoch sa však centrálné oslavy výročia SNP zneužívajú na prezentovanie politických názorov namierených proti niektorým politikom časťou účastníkov osláv, a to najvyšším nevhodným spôsobom. Takíto ľudia svojim správaním popreli základ protifašistického boja, čím bol národný charakter Povstania. Na bojoch sa zúčastnili najlepší synovia a dcéry slovenského národa bez ohľadu na politickú príslušnosť. Ich motiváciou bolo oslobodenie Slovenska od nemeckého fašizmu

a nacizmu, ako aj od ich domácich prisluhovačov.

Na jednotlivých úsekoch povstaleckých bojov nik nerozlišoval, či ten ktorý vojak, či partizán stojí za Eduardom Benešom alebo za Klementom Gottwaldom, či je agrárnik, sociálny demokrat alebo komunista. Všetci boli presvedčenými bojovníkmi proti fašizmu a nacizmu, proti Tisovmu režimu kolaborujúcemu s nemeckými nacistami a za obnovu Československa.

V takomto duchu, v duchu boja proti zmáhajúcemu sa fašizmu a neonacizmu, sa mali niesť aj tohtoročné oslavy výročia SNP. Každý môže mať svoj názor na vedenie štátu alebo na jednotlivých politikov, no oslavy nie sú miestom na ventilovanie frustrácie a hoci aj oprávnenej nespokojnosti s vládou a konkrétnymi politikmi, či dokonca vulgárne vyjadrenie antipatie k niektorým štátnym predstaviteľom.

Boje pri betónových kockách

Martin Krno

Na čistinku prichádza kolóna s príslušníkmi Waffen SS. Zoskakujú z nákladného auta Mercedes, vykladajú debničky s muníciou. Štábne vozidlo Stoewer sem vzápätí pritiahne pechotný kanón. Vtom na Nemcov záutočí z lesíka pri rieke skupina ozbrojených Slovákov. Ozýva sa strelba, vybuchujú granáty...

Taký dramatický priebeh mal nečakaný prepad, ktorý sa však pre zle informovaných partizánov skončil tragicky. Nie, nešlo o nakrúcanie scény z dajakého nového filmu.

Dramatická ukážka

To členovia viacerých klubov vojenskej histórie z Bratislavy, Trnavy, Nitry a Levíc pod ré-

žiu docenta Pavla Šteinera pripravili pri Vinosadoch v predvečer 78. výročia SNP ukážku bojov, ktoré sa mohli odohrať niekde na strednom Slovensku v roku 1944.

Kulisy mali jedinečné: „kocky“, ako tu volajú takmer dvom desiatkam protitankových zátarasov, v ktorých každý váži okolo 11-tisíc ton. Na ich vyčistení od kríkov a buriny sa podieľali aj členovia ZO SZPB gen. Karola Pekníka z neďalekého Pezinka. Práve jeden z nich – Dávid Šipoš, ktorý vedie okresnú organizáciu Smeru, bol hlavným organizátorom príjemného popoludnia na Koporcovej lúke.

Obecné múzeum vojny

Návštevníci, medzi nimi okrem občanov Vinosadov a okolitých obcí i členovia SZPB a Zväzu

vojakov SR, sledovali aj ukážky vojnovnej techniky, jazdy na koňoch, prácu kynológov so psami, či vystúpenie folklórneho súboru L'USK a dychovej hudby Vinosadka. Po dobrom gulášu sa rozhorela vatra SNP.

Nemci zajali povstaleckých vojakov a partizánov. foto: autor

Ústredné podujatie: systematické vytláčanie SZPB

(Dokončenie zo str. 1)

Zväz tak nemal žiadny vplyv na organizáciu pondelkového podujatia, najmä na pokračujúce vylúčenie verejnosti z neho. SZPB už vlni deklaroval, že nesúhlasí s obmedzeniami, ktoré bežným ľuďom neumožnili zúčastniť sa na centrálnych oslavách. Dnešné vedenie Múzea SNP otrocky prispieva k privatizácii osláv Povstania, z ktorých sa namiesto celonárodnej záležitosti stáva súkromná párty vládných predstaviteľov. Tí majú plné ústa potreby posilňovať demokratické a antifašistické myslenie ľudí, ale v skutočnosti im upierajú účasť na podujatiach, ktoré túto úlohu dokážu naplniť.

Bez ľudí, úprimnosti a spontánnosti

Súčasná vláda sa dopúšťa rovnakého zločinu, ako kedysi komunistická. Zatiaľ čo vtedy boli

oslavý SNP preplnené povinne nahnanými ľuďmi, teraz sa na nich nemôžu zúčastniť ani tí, ktorí o to majú úprimný záujem. Prístup síce opačný, ale výsledky rovnako devastujú. Ba oveľa horšie, pretože dnes už tých priamych účastníkov Povstania, ktorí by neformálne mohli vyvážiť likvidačné pôsobenie vládných štruktúr je hrozivo málo a sú na sklunku života a, celkom prirodzene, zväčša aj síl. Aký smutný bol minulý pondelok pohľad na poloprázdné priestranstvo v areáli Múzea SNP pri spomienke na vlnajšie slová Vlada Strmeňa: „Nesmierne som si vážil, že som sa stal súčasťou ústrednej kapely na oslavách 1. výročia SNP v Banskej Bystrici. Neviete si predstaviť to nadšenie zo slobody a demokracie. Na oslavy prišlo vyše 70-tisíc ľudí. Spontánne, nikto ich nenahnal, neorganizoval.“

Na konci ôsmej dekády od vypuknutia SNP vláda likviduje akúkoľvek spontánnosť a úprimnosť vo vzťahu verejnosti k Povstaniu a jeho hodnotám. Inak to vyzerá len na regionálnych a miestnych podujatiach, ktoré – nielen k samotnému výročiu v auguste – organizujú štruktúry SZPB po celom Slovensku. Stačí zalistovať v niekoľkých číslach Bojovníka, aby človek videl, koľko úsilia vkladajú funkcionári zväzu na všetkých úrovniach, aby nenásilným spôsobom – umeleckou súťažou či športovým zápolením – vtlačali do mysli a srdca mladých ľudí pozitívny vzťah k SNP a protifašistickému odboju.

Múzeum SNP v šiku likvidátorov

MO SR dotáciami podporuje starostlivosť samospráv o pomníky, lenže ich samotná existencia nevytvorí vzťah žiadneho človeka – mladého či starého – k hodnotám a tradíciám boja proti fašizmu. Dôležité je, čo sa okolo nich deje. Tisíce podujatí v réžii ZO SZPB však zostávajú bez akejkoľvek podpory štátu. Ba čo viac, ministri Naď a Mikulec usilovne likvidujú aj samotnú podstatu zväzu, jeho základné fungovanie, primárne služby, ktoré dobrovoľní funkcionári v mestách a obciach potrebujú pre rozvíjanie činnosti práve preto, že sú dobrovoľní. A, samozrejme, útok smeruje najmä na komunikačné kanály SZPB, lebo bez nich sa taká veľká organizácia ťažko vnútorne riadi a koordinuje

Pietne miesto Múzea SNP 29. augusta 2022.

foto: Ján Rohár

a najmä, nemôže oslovovať širšiu verejnosť.

Isteže, neprekvapuje, že vyššie popísané súvislosti si nevedomí taký prízemný človek plný primitívnej nenávisťi, akým je minister obrany, ale že nezídu na um ani intelektuálne zdatným historikom, to je vážna výstraha. Alebo aj zídu, ale svoje historické poznanie súvislostí – veď história je matka múdrosti – zahodili do odpadkov, lebo je brzdu v poníženej službe aktuálnej moci.

Bez SZPB tradícia SNP zomrie

Nech si to riaditeľ Múzea SNP a jeho poskokovia chcú priznať či nie, zadusenie SZPB bude znamenať nenapraviteľnú ranu udržiavaniu živej tradície Povstania. Nech sa historici múzea aj roztr-

hajú, je ich primálo, aby vyvážili to množstvo našich aktívnych členov, ktorí malými, ale celoročnými krôčikmi vytvárajú pozitívny vzťah nových generácií k demokratickej a antifašistickej tradícii našich odbojových predkov. Nech sú expozície Múzea SNP akokoľvek multimediálne a moderné, žiaci či študenti, ale aj dospelí ich navštívia len občas. To všetko je potrebné, ale jednoducho to nestačí.

Slovenský zväz protifašistických bojovníkov je srdcom odbojárov a Múzeum SNP je ich rozumom, povedal dnes už nebohý generálmajor, jeden z hrdinov Povstania. Nuž, keď sa rozum pokúša zadusiť srdce, k smrti – v tomto prípade živej a úprimnej povstaleckej tradícii ako piliera slovenskej spoločnosti – je už len krôčik.

Dlhoroční priatelia, ktorých organizátori z Múzea SNP oddelili: predseda SZPB Pavol Sečár a partizán Vladimír Strmeň. foto: Ján Rohár

Opakovanie chýb minulosti

Kritici môžu namietat, že aj komunistický spôsob osláv SNP v minulosti viedol k odcudzeniu mladých k jeho tradíciám. Mnohým z mladej generácie 80. rokov oslavy Povstania znechutili sterilné a viditeľne neúprimné prejavy politikov. Oslavy boli často povinnou jazdou bez vytvárania skutočného vzťahu k odkazu Povstania i jeho účastníkom. Živá tradícia bola záležitosťou rodinnej výchovy, či osobného nasadenia účastníkov SNP a nie spoločenského pôsobenia mocenských štruktúr. Dokonca aj stretnutia s priamymi účastníkmi boli neraz ťažkopádne a ich rozprávanie umelo usmerňované.

Lenže sila odkazu SNP sa ani na prelome 80. a 90. rokov nestatila. Vďaka tomu, že priami účastníci a ich rodinní príslušníci, ktorí si k SNP vytvorili silné racionálne i citové puto predstavovali veľkú a aktívnu časť spoločnosti po roku 1989. Úprimné a radostné stretnutia na konci augusta hoc aj bez záujmu štátnych orgánov na začiatku 90. rokov nám poskytli dostatok energie, aby sme dokázali zmobilizovať sily na boj s pohrobkami klérofašizmu a nacizmu, ktorí pod rúškom antikomunizmu chceli vznikajúcej republike vtlačiť charakter tej vojnovy z rokov 1939–1945. (bo)

Oslávime SNP bez vlády?

Braňo Ondruš

Tohtoročné udalosti okolo osláv výročia SNP vyvolávajú otázky, či sa SZPB nemá zamyslieť nad organizovaním vlastných osláv. Prípadne s inými partnermi, ktorým sa vládny prístup zdá rovnako nebezpečný a hodný odsúdenia.

Isteže, keď si toto prečíta taký Jaroslav Naď, len sa arogantne pousmeje. Faktom zostáva, že možnosti perso-

nálne oslabeného a finančne podvyživeného zväzu sa ani len nepribližujú možnostiam všemocnej vlády. Zároveň by bol nezmysel koncentrovať všetky financie a sily na jedno, hoci aj ústredné podujatie.

Budúci rok však máme zjazd a ak na ňom zvolíme akcieschopné vedenie, ktoré dokáže nájsť ďalších partnerov, ktorí nás podporia v úsilí postaviť sa vládnej arogancii a vytláčaniu verejnosti z osláv výročia SNP,

nemusel by byť takýto scenár ne-reálny.

Účasť skupinky členov vo vyhradenom priestore, ktorých úlohou je robiť len štatistiky, aby kamery štátnej televízie nemuseli priznať blamáž, nepomôže zväzu posilňovať ani svoj verejný vplyv, ani vlastný rozvoj. SZPB by nemal byť odkázaný len na milosť mocipánov, ktorí sa už vlni rozhodli, že SNP dostanú pod svoju mocenskú kontrolu. Napokon, práve „kacírské myšlienky“ zväčša viedli k pokroku a posilneniu, ktoré SZPB potrebuje ako soľ.

Účastníci osláv spomedzi členov SZPB.

foto: Ján Rohár

Po stopách trnavskej posádky

Jozef Petráš, predseda OblV SZPB v Trnave

V roku 1974 sa mladí cykloturisti z Trnavy rozhodli osláviti 30. výročie SNP netradične. A pripomenúť si tak hrdinstvo 3500 vojakov a dobrovoľníkov z trnavskej posádky, ktorá ako jediná zo západného Slovenska sa 30. augusta 1944 vydala na pochod a zapojila do Povstania.

Následne v nerovnom boji so špeciálnou jednotkou SS Schill padlo na Banskej pri Prievidzi 16 a v Horných Hámroch 26 slovenských vojakov. Ďalší boli ranení, alebo sa dostali do zajatia. Ostatní sa neskôr pridali k partizánom a v horách vytrvali do príchodu Červenej armády a 1. čs. armádneho zboru, v rámci ktorého pokračovali v boji za oslobodenie Československa.

Pod záštitou povstaleckého vojaka

Prvá cesta po stopách trnavskej posádky viedla 8. augusta 1974 z Trnavy cez Hlohovec, Topoľčany, Partizánske do Žarnovice a ďalej cestou bojovníkov SNP zo Zvolena cez Banskú Bystricu,

Nemeckú a po prekonaní Čertovice do tábora medzinárodného mládežníckeho výstupu na Rysy vo Vysokých Tatrách.

Záštitu nad podujatím prevzal Mikuláš Čordáš, jeden z organizátorov prevzatia a kontroly povstaleckej moci v Trnave a odchodu trnavskej posádky do Povstania. Bojoval pri Horných Hámroch a Žarnovici, neskôr velil 4. pešiemu práporu Javor 1. taktickej skupiny, potom opevňovacím prácam na južných prístupoch k Banskej Bystrici v úseku Kremničky. V druhej polovici októbra 1944 v úseku 2. taktickej skupiny v priestore Lom nad Rimavicou – Hriňová – Utekáč.

Po páde Brezna na vrchu Ve-

por zo zvyškov práporu s bývalými príslušníkmi 2. čs. paradesantnej brigády tvorili partizánsky oddiel, operujúci v priestore Vepor – Poľana – Bukovina. Začiatkom roku 1945 sa s jednotkou prebil pri Hrončeku k sovietskym vojskám a od 18. februára 1945 vo funkcii veliteľa 3. samostatného práporu automatčikov 4. čs. brigády oslobodzoval v rámci 1. čs. armádneho zboru Liptovský Mikuláš, Žilinu, Vsetín a Bystřicu pod Hostýnem.

Obeť komunistickej zvole

Po vojne sa stal obeťou intríg a vykonštruovaných obvinení. Nespravodlivo ho odsúdili. V roku 1969 ho Vyšší vojenský súd oslobodil spod obžaloby. Po rehabilitácii pracoval v telovýchove.

Tradiciu cykloturistiky založila a dodnes v nej pokračuje TJ Elán Trnava. Dušou podujatia je jej predseda Marián Rozložník, člen SZPB. Organizačný štáb tvoria Jozef Moncman, Ma-

Jedna zo zastávok cyklojazdy po stopách povstaleckých vojakov z Trnavy.

foto: CK AB Sereď

rián Rozložník a Mária Mariola Kovačovičová. Zanietým dlhoročným organizátorom vytrvalostnej jazdy bol od počiatku už nebohý Eduard Krištofič.

Zastávky na pietnych miestach

Už 44. ročník sa začal večer 6. júla pri pomníku SNP na Univerzitnom námestí, kde jej účastníci vzdali úctu bojovníkom v SNP. Okrem autora zastúpila OblV jeho tajomníčka Terézia Prokopová. Vyše 315 kilometrov začal vyše 170-členný pelotón zdolať

o 3.45 nadržanom pri internáte Materiálovo-technickej fakulty.

Na prvej prestávke v Horných Hámroch sa za účasti zástupcov i obyvateľov obce cyklisti poklonili pamiatke povstalcov z Trnavy pri pomníku SNP. Po obednej prestávke v Strážach nad Zvolenom sa účastníci pietne zastavili pri pamätníku v Nemeckej. Pelotón sa zoraďoval pri horskom hoteli na Čertovici a pod Štrbským plesom a do tábora v Tatranskej Lomnici pri hoteli Tatanec dorazili cyklisti po zdolaní bežmála 3500 výškových metrov okolo ôsmej večer.

Pochod v daždi

Branislav Balogh

V sobotu 20. augusta si účastníci pochodu Náučným partizánskym chodníkom Zlatno-Skýcov už 34. krát pripomenuli hrdinstvo povstalcov. Po pietnom akte v Zlatne sa 280 pochodujúcich vydalo na 12 kilometrovú túru. Zišli sa na ňom mladí aj starí, najstarším bol až osemdesiatdvaročný účastník.

SZPB zastupovali podpredseda Norbert Lacko, predseda OblV v Nitre Jozef Havel a tajomníčka OblV Anna Zabáková. Poďakovanie patrí aj Klubu vojenských výsadkárov zo Zlatých Moraviec, ktorý účastníkom pochodu vystavil pamätné diplomy. Klub vojenskej histórie Pressburg pre-

zentoval okrem historických zbraní aj improvizovanú ošetrovňu. Tá zobrazovala náročné podmienky frontových lekárov a zdravotníkov počas Povstania.

Napriek hustému lejaku, ktorý sa začal v druhej polovici pochodu, sme dôstojne vzdali našu úctu účastníkom SNP. Nepriazeň počasia neodstrašili ani šéfa strany Hlas-SD Petra Pellegriniho s jeho podpredsedami Zuzanou Dolinkovou a Erikom Tomášom, i poslancom Petrom Kmečom, ktorý je členom SZPB. Vo vetrovkách došli až po záverečný pietny akt, na ktorom sa napriek nepriazni počasia zúčastnilo 500 ľudí! Nechýbal ani predseda Nitrianskeho samosprávneho kraja Milan Belica, generálny riaditeľ SELUZ MO SR Martin Jakál, diplomati, starostovia okolitých obcí či zástupcovia politických strán.

Hoci v daždi, ale zdolajúc celý pochod sa na pietnom akte zúčastnil aj Peter Pellegrini (v strede), Erik Tomáš a Peter Kmeč (za ním), ako aj Milan Belica (mierne zakrytý daždníkom).

foto: B. Ondruš

Obnova tabule sovietskych vojakov

Ján Holič, predseda ZO SZPB v Stupave

Naša ZO, ktorá má k dnešnému dňu 80 členov, si dala do plánu úloh na rok 2022 obnovu pamätnej tabule z obdobia 2. svetovej vojny, nakoľko sa po vyše 75 rokoch nedali písmená na nej čítať, keďže sa zub času zahryzol do zlatej farby, ktorou bol nápis zvýraznený.

Najskôr som spoločne s tajomníkom Stanislavom Gajdošikom vysokým tlakom vody odstránili nános machu na pomníku, ktorý síce vytváral patinu histórie, ale po jeho odstránení pomník omladol aspoň o 20 rokov. Potom sme zlatými plátkami obnovili písmo na mramorovej tabuli, aby si okoloidúci mohli ľahko prečítať: Tu ležia traja vojaci hrdinskej ČA, ktorí nám priniesli slobodu, osud im už však nedoprial uzrieť svoju vlasť. Buď im zem slovenská ľahká.

Z mestskej kroniky

V mestskej kronike napísala Anastázia Lachkovičová toto: „V Obore pri Stupave bol hrob

troch po mene neznámych sovietskych vojakov z doby oslobodenia Stupavy v 2. svetovej vojne. Prekvapili ich tu ukrytí nemeckí vojaci a rozstrieľali im bruchá. Sovietskych vojakov sa snažili ihneď operovať v Boleschových dome, ale už sa ich nepodarilo zachrániť.

Do dnešných čias sa zachoval pomníček postavený nad ich hrobom pravdepodobne už krát-

Pomník sovietskych vojakov v Stupave nenechávame bez kvetov.

foto: autor

ko po ich smrti. Niekde sa uvádza, že boli len dvaja, ale samotný pomník má asi práve preto tri cípy s červenými hviezdami, pretože boli traja. Telá vojakov neboli prevezené na Slavín a doteraz by mali odpočívať pod pomníkom“.

Pokračovanie rekonštrukcie

Odstránením machu a obnovou nápisu chceme preukázať úctu padlým sovietskym vojakom, ktorí obetovali svoje mladé životy pri oslobodzovaní Stupavy 5. apríla 1945. Zachováme tak pre našu mládež spomienku na všetkých padlých hrdinov počas 2. svetovej vojny. Nech majú očami memento nielen hitlerovského fašizmu, ale fašizmu v akejkolvek podobe, ktoré je potrebné aj v dnešnej dobe už v zárodku likvidovať, aby sa história neopakovala.

Do budúcnosti chceme obnoviť základ oplatenia hrobu, ale keďže sami peniaze nemáme, veríme, že vďaka štedrému sponzorovi premeníme našu myšlienku na skutočnosť.

K pomníku na Lipovici

Dušan Rybanský, predseda ZO SZPB Košice-Juh

Pri príležitosti 78. výročia SNP sme v spolupráci s obchodnou akadémiou na Polárnej ulici v Košiciach absolvovali pochod k pamätníku padlých partizánov – Čapajevovcov na vrchu Lipovica nad obcou Ruská Poruba. Položením kytičky a minutou ticha sme si uctili padlých hrdinov.

Autor článku pri tejto príležitosti vyzdvihol význam SNP a mierového spolunažívania. Na spiatocnej ceste sme pri partizánskej vatre v obci Kolbovce o bojoch a histórii pamätníka besedovali s riaditeľom akadémie Michalom Potomom, rodákom z obce Brusnica a členom poľovníckeho združenia Lipovica-Kolbovce, ktoré nám pripravilo výborný guláš z diviny. Výborný zážitok umocnilo slnečné počasie.

Pri pomníku Čapajevovcov.

foto: autor

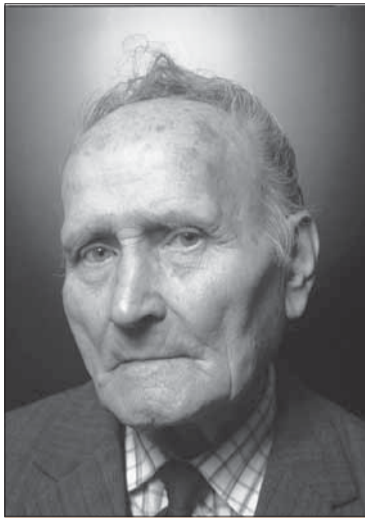
Storočie povstaleckého vojaka Viktora Chmúru

Branislav Balogh

Presne v deň svojich stých narodenín zomrel povstalec Viktor Chmúra. Narodil sa v Cíferi 31. augusta 1922 a zomrel minulú stredu v susednej Trnave. BOJOVNÍK sa s ním ešte predtým stihol porozprávať, takže vám teraz exkluzívne prinášame posledné spomienky tohto vojaka 1. čs. armády v Povstaní, ako jediné médium na svete.

Rodina Viktora Chmúru sa po jeho narodení presunula do Trnavy, kde sa vyučil za elektrikára. Na vojenskú službu nastúpil v októbri 1943 do spojovacieho práporu 1. V máji 1944 sa prápor presunul na východné Slovensko. Viktor zbehol 28. augusta k partizánom.

Po niekoľkodňovej ceste mu v Banskej Bystrici vojenský preukaz 1. česko-slovenskej armády na Slovensku vlastnoručne podpísal pplk. gšt. Ján Golian. „Dostal som sa do partizánskej prepadovej skupiny,“ spomína. „Míneri kládli míny, odpálili ich a z lesov potom naši ostreľovali nemeckých vojakov v tej kolóne.“

Viktor Chmúra ako súčasť pôsobivej série fotografií Šymona Klimana

Nemecký zajatec

Postup lepšie vyzbrojenej nemeckej armády situáciu partizánov zhoršoval: „Nemali sme čo jesť. Zbierali sme čučoriedky a brusnice a trápili sa. V Liptovskej Lužnej, pod hrebeňom Nízkych Tatier nás jedného dňa zajali Nemci.“

Zrazu bol zajatcom v tábore Stalag XI-B pri meste Fallingbommel v Dolnom Sasku: „Podmienky boli strašné. Síce som mohol mať domov napísať list, kde sa nachádzam, no hygiena bola v lágri žalostná a ubytovanie hrozné.“

Priemysel aj začiatkom roka 1945 musel slúžiť vojnovej mašinérii Veľkonemeckej ríše. V čase keď Červená armáda bojovala na Visle v Poľsku a Spojenci viedli bojové operácie v Ardenách bol Chmúra totálne nasadený v Göringových závodoch v Braunschweigu.

U Göringa ešte horšie

Podmienky tam boli ešte horšie než v lágri: „Dostávali sme len trochu kvaky. Schudol som na 45 kí. Našťastie mi ruské zajatkyně sem-tam niečo do-

niesli. Nebyť toho, umriem tam ako kamaráti. Naložili ich do drevených debien a pochovali na cintoríne v dedinke Geitelde.“ Denne z nej kráčať aj 15 kilometrov. „Pracovali sme ako elektrikári, ja a so mnou ešte jeden na miestne pomery veľmi starý sovietsky zajatec.“

Bol to vraj Rus a mal asi 65 rokov. „Kontrolovali sme ističe, opravovali rozvody, bola to odborná práca, vďaka ktorej sa dalo myslieť na iné než na bezútešnú každodennosť. Najhorší bol strašný hlad! Aj vďaka viere v Boha som mal silu prežiť.“

Polievka pre konečne slobodného

Po niekoľkých mesiacoch ich v polovici apríla oslobodili britskí vojaci. S tým sa viaže milá historika: 11. apríla 1945 sa rozleteli dvere na baraku a vošiel vojak v britskej uniforme. Rozhliadol sa a zvolal ľubozvučnou češtinou: „Sakra hoši, vy vypadáte!“ Jeho mama bola Češka. Pri táborovom sklade potom dostali zajatci od kuchára tanier čerstvo navarenej hustej polievky.

Preukaz československého vojaka v Povstaní mu podpísal osobne pplk. Golian.

foto: archív redakcie

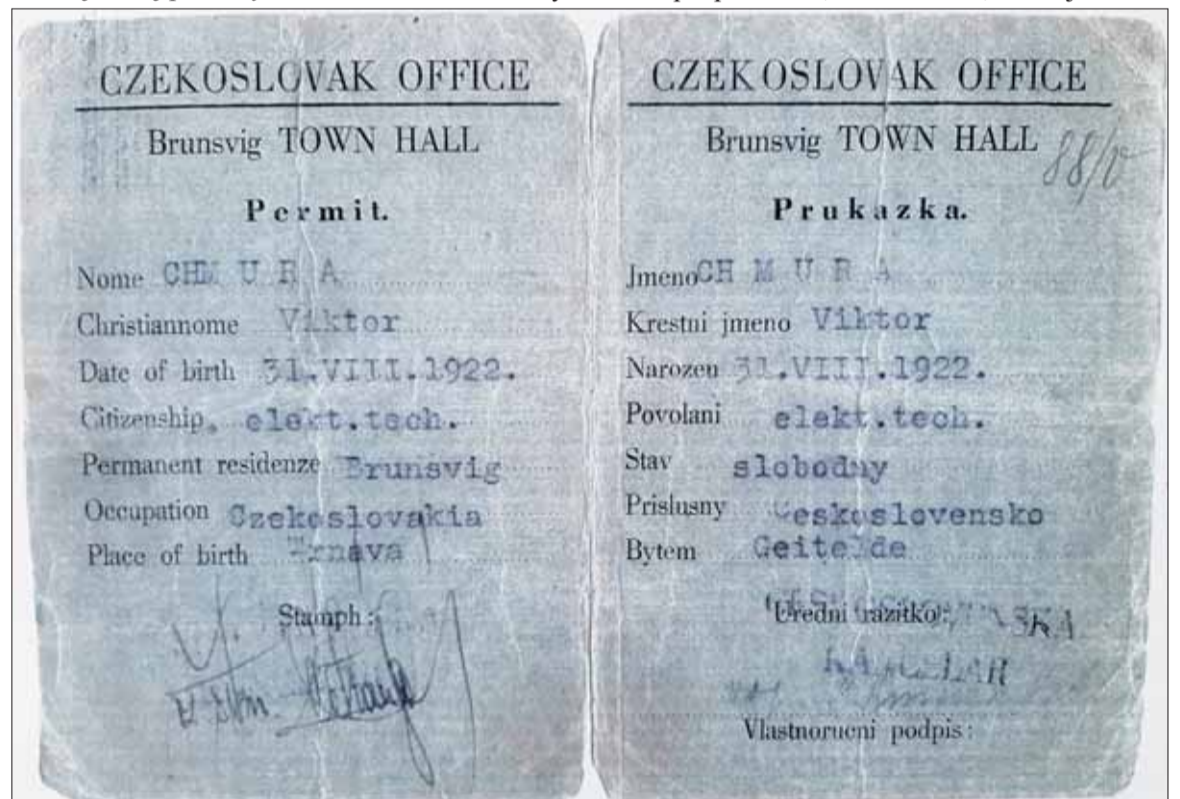
syn sa vrátil, skolabovala a musel ju kriesiť privolaný lekár.

Povojnový čas

Po vojne sa zamestnal ako elektrikár a v tejto práci zotrval aj ako pracujúci dôchodca do roku 1990. Pán Chmúra bol do smrti pokorným človekom. Bridil sa mu pateticky hrdinský opis SNP, kde nebolo miesto na ľudské zlyhania. Popri práci

nom a verejnosti: „Srdečne oceňujeme hodnotu daných artefaktov, ktoré úzko súvisia so životnými osudmi a aktívnou bojovou činnosťou pána Chmúru. Predovšetkým chceme vyzdvihnúť autentickú hodnotu darovaných pamätných predmetov, ktoré sú pre nás mimoriadne vzácne.“

I na sklonku života hovoril, aby dnešní mladí boli skromnejší, viac si vážili, čo majú a zve-

S takýmto „občianskym preukazom“ sa Viktor Chmúra pešo vrátil domov.

foto: archív redakcie

Ako mnoho ďalších, smeroval zajatec na radnicu v Braunschweigu, kde po overení identity dostal od splnomocnenca československej vlády opečiatkovaný preukaz vojnového zajatca. Opäť bol slobodným občanom.

Dnes je ťažko predstaviteľné, no presun oslobodených zajatcov bol vtedy málo organizovaný. Viktor Chmúra sa teda vydal domov pešo. Spomína, že prežil vďaka dobročinnosti a vojakom, ktorí presúvajúc sa zničenou krajinou neraz hodili chodcovi konzervy. Po niekoľkých zastávkach sa napokon dostal domov až 25. septembra. Rodina prežila šok, nakoľko matka aj sestry žili v presvedčení, že je mŕtvy. Keď matke oznámili, že jej stratený

veľa čítaval aj o Povstaní a bol rád, keď prestalo jeho mýtické zobrazovanie.

Za najväčšiu chybu považoval, že „nebolo dobre zorganizované, boli sme príliš roztrúsení. Mali sme byť v celku, namiesto toho nás armáda rozdelila. A veliteľ Mikuláš Markus nás v najťažších časoch opustil.“ Svoj život zasvätil činorodej práci a rodine. Napriek ťažkému životu a tragédiám osudu, vždy našiel silu ísť ďalej.

Podakovanie a ocenenia

Kurátor expozície Za slobodu v sídle SZPB Ladislav Skrak poďakoval Viktorovi Chmúrovi za darovanie medailí pre expozíciu, ktorá sa prezentuje žiakom, čle-

ľad'ovali to svojou usilovnosťou. Bol držiteľom viacerých pamätných medailí k SNP, naposledy k 75. výročiu SNP a konca 2. sv. vojny. Mal pamätnú plaketu TTSK i najvyššie ocenenie, Cenu trnavského samosprávneho kraja za činnosť v národno-oslobodzovacom boji. Bol tiež držiteľom Medaily 3. st. udelenej ministrom obrany SR Martinom Glváčom.

Predsiedníctvo ÚR SZPB držiteľovi medaily „Za vernosť!“, členovi od roku 1960, k storočnici udelilo medailu Za obetavú prácu pre SZPB 1. st. Netušiac o blížiacom sa skone mu pred vyše týždňom písomne blahoželala aj prezidentka Slovenskej republiky Zuzana Čaputová.

Zajatci museli stále nosiť drevenú tabuľku s číslom na krku.

foto: archív redakcie

Československé opevnenie 1933–1938 so zameraním na Slovensko (2)

Vlastimil Matouš, amatérsky historik, odborník na bunkre, člen SZPB Prešov-Sekčov

Foto: autor

V dokončení článku sa pozrieme na záverečnú fázu budovania pevnostného systému a jeho stav v čase Mníchovskej zrady Československa zo strany západných spojencov.

Systém označení pevnostných objektov vyjadroval ich typ, poradové číslo i krycí názov. Napríklad zrub B-S 4 Lány znamenal: B – Bratislava, S – zrub, 4 – poradové číslo v stavebnom úseku, Lány – krycí názov v českom jazyku, pretože označenie a číslovanie pridelovalo ROP so sídlom v Prahe.

Príklady označení objektov

Označenie objektu ľahkého opevnenia nového vzoru K-V/225/A-200 znamenalo: K – Košice, V – rímske označenie poradia stavebného úseku, 225 – poradové číslo objektu v stavebnom úseku, A – dve strelecké miestnosti a súčasne bočné (nie čelné) paľby, 200 – uhol, ktorý zvierali osi strielnic, resp. osi strielňových vložiek hlavných zbraní v objekte. Označenie objektu ľahkého opevnenia starého vzoru I/22/36-C1 znamenalo: I – rímske označenie poradia stavebného úseku bez logickej väzby na názov obce (Pastovce-Želiezovce, resp. Salca-Šahy), 22 – poradové číslo objektu v stavebnom úseku, 36 – rok vybudovania prvého objektu starého vzoru, resp. rok vzoru, C1 – jedna strelecká miestnosť s jednou bočnou paľbou a jednou čelnou paľbou, ľavým zalomeným vchodom a jedným pozorovacím priezorom (hybrid).

Hybridy boli objekty ľahkého opevnenia starého vzoru 36, ktoré už obsahovali niektoré prvky objektov nového vzoru (zalomený vchod, pozorovací priezor, ventilátor, periskop). Budovali sa zároveň s objektmi vzoru 37 (od mája 1937). Samotné objekty starého vzoru sa budovali podľa Interaktívnej mapy opevnení od 15. 6. 1936 do 24. 5. 1937.

Dobre opevnená Petržalka

Medzi najviac opevnené a tým aj odolné obranné úseky patrilo Trutnovsko, Náchodsko, Králicko, Opavsko, Ostravsko a bratislavská Petržalka. Relatívne dobre boli opevnené aj Košice, kde boli vybudované dve ob-

ranné pásma: severné s troma obrannými sledmi a južné s dvoma obrannými sledmi. Na Slovensku sa pevnostné objekty budovali na obra-

zachovalo 12 (5 Šnejdárkových a 7 nových zrubov) a 4 ľahké, z ktorých sa zachoval jeden ropík. Zachovali sa aj 3 železobetónové veliteľské stanovišťa zo štyroch vybudovaných i 4 otvorené žele-

núť cez internet, resp. cez mobil, ktorého číslo nájdete na internete. Objekty sú štandardne prístupné v sobotu a nedeľu a tiež vo významných dňoch vrátane štátnych sviatkov.

Prístupný obojstranný objekt ťažkého opevnenia B-S 4 s dvoma zvonmi s odolnosťou II a protitankovou prekážkou s oceľových ihiel v Petržalke.

nu pred nemeckou nacistickou armádou a najmä pred maďarskou Horthyho armádou. V pláne bola aj výstavba pevnostných objektov na severe proti fašistickému Beckovsko-Piľsudského Poľsku.

Najvyššiu obrannú odolnosť mal obranný úsek Králicko, kde sa nachádzal najväčší územný zárez do republiky z územia vtedajšieho Nemecka, a na území ktorého boli vybudované až tri stavebne dokončené delostrelecké tvrdze (Adam, Bouda a Hůrka). Navyše mali byť ešte zo západu bránené delostreleckou tvrdzou Hanička a z východu vybudovanými samostatnými zrubmi na stavebnom úseku Staré Město a horským masívom Králického Sněžníka. Okrem desiatok zrubov tam boli stovky objektov ľahkého opevnenia vrátane druhého, vedľajšieho obranného pásma vzdialeného cca 3 km južne od hlavného obranného pásma vybudovaného z ropíkov 1 km severne od obce Červená Voda.

Dnes: múzeá pre verejnosť

Veľmi dobre bola opevnená aj Petržalka. Bolo v nej 17 objektov ťažkých (9 atypických Šnejdárkových + 8 nových zrubov), z ktorých sa

zobetonové steny pre poľné protitankové kanóny kal. 37 mm z piatich vybudovaných. Tiež sa zachovali dve protitankové priekopy pri zrubu B-S 8.

V Komárne boli vybudované 3 zrubu z 5 plánovaných, z ktorých sa zachoval jedna dielňa a garáž. V troch na Slovensku zachovaných objektoch ťažkého opevnenia boli zriadené múzeá pre verejnosť: B-S 4, 6 a 8. Návštevu je najlepšie si dohod-

Miliardové investície

Podľa Interaktívnej mapy opevnení v českom jazyku, dvakrát ročne aktualizovanej Zdeňkom Hanáčkom, bolo na Slovensku celkom vybudovaných 17 zrubov, 1710 objektov ľahkého opevnenia vz. 37 (ropíkov), z ktorých sa zachovalo 209 a 44 objektov ľahkého opevnenia vz. 36, z ktorých sa nezachoval ani jeden. Na Podkarpatskej Rusi bolo vybudovaných 65 ropíkov, z ktorých sa podľa do-

stupných informácií nezachoval ani jeden, pretože maďarská armáda všetky v roku 1939 zlikvidovala. To sa týka aj objektov starého vzoru na južnom Slovensku.

Pre územie celej prvej ČSR vrátane Podkarpatskej Rusi bolo schválených 10,9 mld. Kč do roku 1951, do 30. septembra 1938 bolo preinvestovaných 2,5 mld. Kč. Po anšluse Rakúska 12. marca 1938 bola plánovaná doba výstavby pevnostných objektov skrátená do roku 1947, avšak ani to nestačilo, pretože po Mníchovskom diktáte sa celý pevnostný systém stal zbytočným.

Zrada všetko zmarila

Pevnostný systém nebol zďaleka dokončený, ale k účinnej obrane poslužiť reálne mohol, hoci sú na to rôzne názory. Dokonca odstrašil Adolfa Hitlera od hlavného útoku na Trutnovsko, Náchodsko, Králicko, Opavsko a Ostravsko, resp. tam, kde boli ťažké objekty. Drvivá väčšina národa bola v septembri 1938 psychicky aj fyzicky pripravená na vojenský odpor proti nemeckému nacizmu.

Vieme, že nás zradili Francúzsko a Veľká Británia, ktoré chceli nemeckých nacistov nasmerovať na vtedajší Sovietsky zväz, aby sa obe mocnosti vybili medzi sebou a mali tak o dvoch „globálnych šachových hráčov“ menej, k čomu spočiatku obetovali Rakúsko, Československo aj Poľsko! Podsúva sa však i myšlienka, že domáci veľkokapitalisti – majitelia československých zbrojárskeho podnikov – si chceli nechať otvorené zadné dvierka pre ekonomickú spoluprácu s nemeckými nacistami kvôli potenciálnym ziskom po obsadení republiky.

Medzititulky redakcia

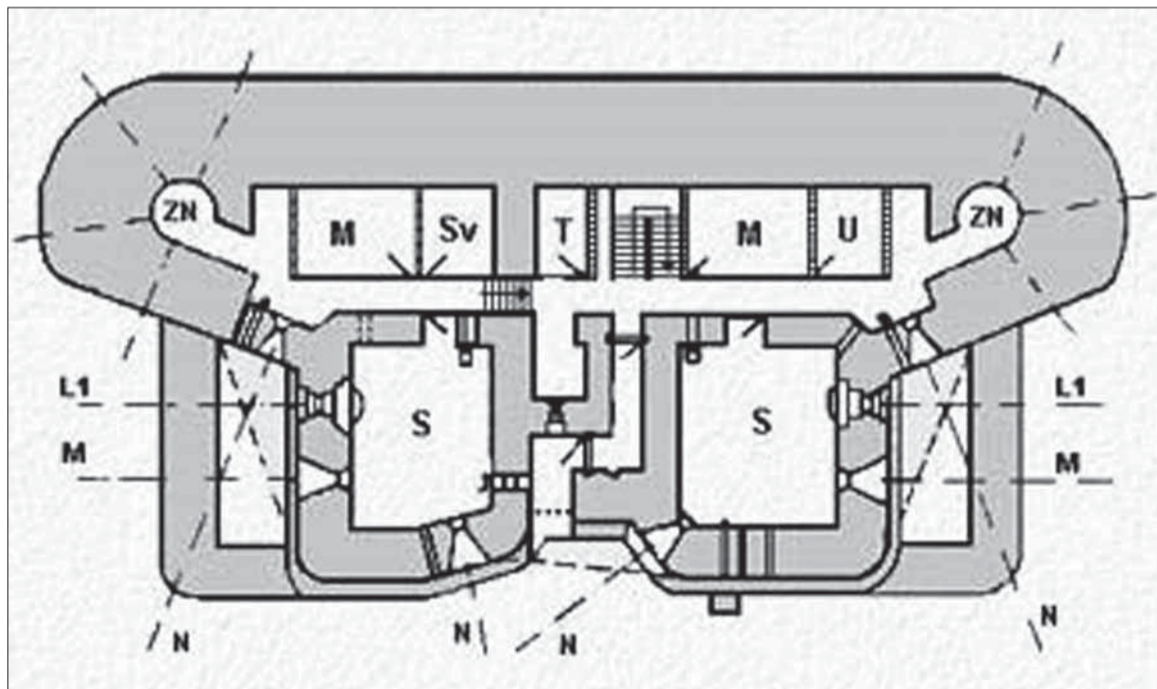

Schéma horného bojového poschodia zrubu N-S 71 – S – strelecká miestnosť, M – muničný sklad, Sv – stanovište veliteľa, T – telegrafista, U – ubikácie, ZN – zvon pre ľahký guľomet.

Šesťdesiat dní národa, ktorý povstal (VII.)

foto: archív redakcie a VHÚ

Pokračujeme menej známymi epizódami z pripravovanej knihy spisovateľa a esejistu GUSTÁVA MURÍNA *Povstanie 60 dní národa*. Čo sa teda odohrávalo na slobodnom území Slovenska v sobotu 2. septembra 1944 a na ďalší deň? Predovšetkým prebiehali boje, nie vždy úspešné pre povstalcov.

Bývalý partizán Július Kusý si v súvislosti s 1. septembrom 1944 úsmevne zaspomínal: „Francúzi sú najsprávnejší ľudia. Keď niečo sľúbili, vždy to splnili. Nezradili. Veľmi dbali na hygienu, nosili biele šále. Keď sa im zodrali, urobili si šál z plienky. Všetky dievčatá vedeli, že idú Francúzi. Práve podľa tých bielych šálov. V každej situácii si zachovali úroveň.“

Smrť nemeckého antifašistu

Hans Schwarz, rodák z Berlína, aktívne bojoval proti hitlerovskému režimu. Osud ho zaviedol do Bratislavy, kde sa stal spolu s manželkou Štefániou radistom špiónážnej a sabotážnej skupiny napojenej na Moskvu. Štefaniu si pôvodne zobral účelovo, na krytie svojej úlohy agenta. Po prezradení ich činnosti, keď v ich byte v Manderláku vybuchla po domácky nimi vyrobená bomba, obaja ušli z Bratislavy, až ich 14. februára 1944 zatkli v Piešťanoch.

Dva roky výsluchov v Bratislave a Brne Schwarz vydržal bez toho, aby niekoho zradil. Koncom januára ho odsúdili na 12 rokov za špiónáž a v po-

zachránil ju partizán, ktorý sa k nej zozadu z húštiny priplazil, strhol ju z nehybného tela manžela a odviezol cez horu. Od neho sa dozvedela, že ich veliteľ obetoval, bez šance na prežitie. Hansa Schwarza pochovali v spoločnom hrobe na cintoríne v Hranovnici. Mal iba 35 rokov...

Bez spojenia niet velenia

Celým SNP sa vlečie ako červená niť výčitka, že povstalcovia mali málo ťažkých zbraní. Nemuselo to tak byť, keby o ne neprichádzali sami zúfalou neschopnosťou niektorých veliteľov. Podľa svedectva npor. Jána Lobíka prišla jeho tanková čata na písomný rozkaz veliteľa úseku mjr. Jozefa Dobrovodského pod okraj lesa Martinských hôľ juhozápadne od Vrútok.

Tanky zamaskovali. Pred nimi vo vzdialenosti približne 300 metrov sa nachádzalo obranné postavenie pechoty. Ibaže nebolo vybudované, chýbali zákopy a kryty. Vojaci tu chodili ako na promenáde. Pritom severne od Panošiny zahliadol Lobík ďalekohľadom nemeckú pozorovateľňu. Povstaleckú obranu mal nepriateľ teda ako na dlani.

Trest prišiel vzápätí. Päť strmhlavých Ju-87 s chirurgickou presnosťou vymazalo celú povstaleckú obranu, ostali iba mŕtvi a ranení. Len čo sa usadil dym, prichádza (opäť ako na promenáde) motospojka od Dobrovodského s príkazom presunu tankovej čaty do Strečnianskej tiesňavy. Najhoršie na tom bolo, že celý obranný Strečna chýbalo akékoľvek spojenie.

Dobrovodský teda velil a pritom ani netušil, že už pomaly nemá komu. Tankisti sa tak presunuli už potme do obranného postavenia, ktoré fakticky neexistovalo. Jediným jeho znakom bol stan, kde Lobík našiel dôstojníka, ktorý mu nariadil čisto samovražedný manéver. Postaviť tanky na asfaltku pred postavením pechoty. A tanky bez ochrany pechoty sú odsúdené na zánik.

Zradca s veľkým bledožltým klobúkom

Lobík ešte dvakrát počas noci šiel prehovárať neznámeho plukovníka, aby mu dovolil aspoň cúvnuť za terénnu vlnu a tak chrániť vzácne tanky pred delostreleckým prepacom. Ten to odmietol, aj sa mu vyhrážal zbraňou. Volal sa František Stojan, čerstvo dorazil z Banskej Bystrice. Pôvodne patril k veli-

Aj civilní účastníci nastupovali do Povstania s veľkým odhodlaním, hoci nasadzovali svoje životy.

teľstvu 1. pešej divízie v Giraltovcích, kde mal panikárskymi rečami prispieť k morálnemu rozkladu jednotky. Ani tu nemal o situácii na bojisku ani potuchy. Zato srdnato velil.

Behom noci pribudol ďalší povstalecký tank, takže boli štyri, a stíhač tankov des. ašp. Buca, ktorý sa v predošlých bojoch vyznamenal. Pridali sa aj dve roty pešiakov a tak sa dohodli s tankistami na protiútok na druhý deň ráno o piatej.

V tú noc sa po prvý raz stretli s nečakanou vynaliezavosťou nacistov. Kým povstalcovia postupovali podľa vojenských príručiek a aj to neporiadne, nacisti siahli po každom prostriedku ako zničiť nepriateľa. A tak v novom postavení tankisti po celú noc počuli presuny osôb a techniky. Sprevádzané však slovensky hovoriacimi hlasmi a niektorí v civilnom oblečení prechádzali cez ich obranné postavenie s tvrdením, že sú partizáni, čo ustupujú od Strečna.

Najbizarnejšou postavou bol muž, ktorý prebrodil Váh rovno do postavenia tankistov. Nebol ozbrojený a na hlave mal neobvykle veľký bledožltý klobúk, priam širák. Ako podozrivého ho odviekli do stanu k Stojanovi, ktorý ho v tichosti prepustil. Až na druhý deň, keď už bola katastrofa povstaleckých tankov dokonaná, muža prichytili, ako tým klobúkom dáva signály nacistom na druhej strane Váhu. Na mieste ho zastrelili...

Plukovník Stojan zmizol ako gáfor

Na príkaz plk. Stojana, pre ktorého toto bolo zrejme jediným veliteľským činom, stáli povstalecké tanky a samo-

hybné delo na najhoršom možnom mieste pred zákopmi. Netušili katastrofu a 3. septembra o 5.00 sa chystali s pechotou vyraziť do útoku. Dve sekundy pred plánovaným útokom sa však zdvihla hmľa a tankisti už len hľadeli smrti do očí.

Iba 120 metrov pred nimi stáli dva nemecké stredné tanky, ktoré začali okamžitú a dobre mierenú paľbu. Aby toho nebo-

teľská strela ľavú ruku pod ramenom. Tí, čo nestihli vyskočiť zo strojov, uhoreli v nich. O chvíľu boli zničené všetky pancierové sily povstalcov na tomto úseku.

O plk. Stojanovi potom už nik nepočul. Vytratil sa ako gáfor. Na základe nariadenia SNR ho 12. septembra zbavili služby ako politicky nespoľahlivého pre jeho nemeckú národnosť.

Planý poplach v Banskej Bystrici

Zo železničnej stanice Vrútky sa podarilo v noci z 2. na 3. september evakuovať všetky rušne smerom na Banskú Bystricu. Tam bolo rušno aj inak. Podľa knihy *Pamäť ľudu 3* sa predpoludním odrazu strhol pred veliteľskou budovou poplach. Ktosi skríkol, že od Rudlovej idú nemeckí parašutisti.

Vojaci a viacerí dôstojníci z veliteľstva náhlivo brali pušky a automaty a bežali smerom k veľkej stanici. O chvíľu ich bolo vidieť, ako sa v rojnici šplhajú na kopec Bánoš. Ale Nemcov nikde. Zanedlho sa všetci vrátili. Potom zistili, že vojak z mestských kasární komusi zavolať: „Od Nemcov idú parašutisti!“ Vojak z veliteľstva tomu rozumel, že idú nemeckí parašutisti. Ohlásil to strážni vo veliteľskej budove a tá vyhlásila poplach.

V prvých dňoch Povstania bývalo takýchto planých poplachov viac. Robili sa z neskúsenosti alebo zo strachu ľudí, ktorí vojnu ešte nepoznali, a dakedy i zámerne. Tie zámerne však ostávali naďalej trvalým nebezpečenstvom v bojových jednotkách. Banská Bystrica sa tak plašila aj desaťkrát za deň.

(Úprava a medzititulky redakcia Bojovník)

Hans Schwarz.

lovcovi mája previezli do väznice v Ružomberku. Tu ho 26. augusta oslobodili partizáni z brigády Jánošík, ku ktorej sa hneď pridali aj s manželkou. Po krátkom výcviku sa obaja zúčastnili na bojoch pri Hranovnici, keď spolu obsluhovali guľomet.

Od kostola sa k nim blížil nemecký tank a za ním postupovala pechota. Partizánsky veliteľ im prikázal, aby vydržali, kým sa vráti s posilou. Strieľali, až kým im nehrozilo obklúčenie. Manželka prehovárala Hansa, aby ustúpili, no vtom ho zasiahla dávka z automatu a bol na mieste mŕtvy.

Žena ho odmietla opustiť, ale

plk. pechoty František Stojan.

lo málo, sprava cez riekku sa vo vzdialenosti približne 60 metrov pridali dva nemecké protitankové kanóny kalibru 3,7 cm. Zničenie štyroch povstaleckých tankov a moderného samohybného delo trvalo niekoľko minút. Navyše samohybné delo nemalo pancierovanie z boku a tak strelba pechotných zbraní nacistov zabila des. ašp. Buca, Júliusa Rajtáka aj nabíjača kanónu stotníka Kováča.

Nezranený vodič Bucovho Mardera stotník Smolnický stroj obrátil a stihol i s mŕtvymi spolubojovníkmi ujsť do bezpečia. Strelcovi veliteľského tanku Lamošovi odstrelila nepria-

Výročie SNP v Sklabini

Michal Beňadik a Igor Kovačka

V tretiu augustovú sobotu sme si pripomenuli okrem 78. výročia SNP aj 780. výročie prvej písomnej zmienky o Sklabini a 30. výročie opätovného založenia urbáru. Pietny akt sa uskutočnil na miestnom cintoríne pri hrobách 23 zavraždených občanov Sklabine za účasť v SNP. Zúčastnilo sa na ňom mnoho ľudí. Členovia KVH Vize70plus asistovali v dobových uniformách pri odhalení pamätnej tabule part. skupine Jána Ušiaka.

Predseda ObIV SZPB v Martine Jozef Petráš vyhlásil, že „sme právom hrdí na svojich otcov a starých otcov, ktorí v rozhodujúcich situáciách pre náš národ zohrali dôstojnú úlohu aj za cenu straty svojich životov. Je známy výrok L. Štúra, že za osud národa je zodpovedný sám národ. Možno si to Sklabinčania ani neuvedomovali, ale ich konanie túto myšlienku naplňalo. Každý slušný človek, najmä

mládež, musí s hrdosťou a láskou uctievať odvahu a odhodlanie predchádzajúcich generácií, ktoré za cenu nesmiernych útrap vytvorili podmienky pre našu súčasnú slobodu a demokratický vývoj našej spoločnosti.“

Petráš vyzdvihol význam odbojovej činnosti 1. partizánskej brigády M.R. Štefánika pod velením nadporučíka P.A. Velička, 2. partizánskej brigády pod velením nadporučíka V. Žingora

či Jánom Ušiakom vedenú skupinu, ktorej 27 členov vysadili v katastri obce 21. a 27. augusta 1944. Okrem Slovákov a Čechov priblížil aj úlohu sovietskych a francúzskych partizánov v našom regióne. Neopomenul ani strasti miestneho obyvateľstva po potlačení Povstania, ktoré čelilo brutálnej perzekúcii zo strany nacistov a jednotiek POHG. „Práve preto, že obyvatelia vedeli, čo im v prípade odporu hrozí a nebáli sa vystúpiť, mali by požívať všeobecnú úctu spoločnosti“, povedal J. Petráš.

Súčasťou programu bolo odhalenie pamätnej tabule partizánskej skupine Jána Ušiaka pri dome Kučerovcov, kde mali zriadený svoj štáb. Ich bojovú cestu po odchode zo Sklabine priblížil plk. v zálohe Karel Vaculík, tajomník Historicko-komisie 1. partizánskej bri-

Na oslavách nechýbal ani pamätník povstaleckej Sklabine Ján Perinaj.

foto: Ján Števíček

gády Jána Žižku pri ObIV ČSBS vo Vsetíne. Zdôraznil, že bojové zrážky Ušiakovej skupiny, z ktorej sa postupne rozvinula 1. par-

tizánska brigáda Jána Žižku, boli najväčšími a jedinými organizovanými partizánskymi akciami na území Čiech a Moravy.

Oslavy SNP v Detve

Július Feješ, predseda ZO SZPB v Detve

Výročie SNP sme pripomenuli 26. augusta popoludní. V organizačnej réžii našej ZO a MsÚ k pamätníku padlých hrdinov položili vence a kytice podpredseda BBSK pán Roman Malatínek, zástupcovia MsÚ na čele s primátorom Jánom Šufliarským, prednostka okresného úradu Ivana Hukelová, zástupcovia našej ZO, politických strán a hnutí i JDS.

Po hymne v podaní členov spevokolu Senior pri Dennom centre č. 3 a básni s povstaleckou tematikou autor článku poukázal na dôležité aktivity pri príprave SNP, najmä vznik ilegálnej SNR, vojenského ústredia SNP a uzavretie Vianočnej dohody v roku 1943. Zdôraznil skutočnosť, že týmto ozbroje-

ným vystúpením sme sa zaradili medzi víťazné krajiny v boji proti nemeckému fašizmu a tiež potrebu odkazu SNP pre súčasné i budúce generácie a hlavne pre našu mládež.

Na záver Senior zaspieval ešte dve partizánske piesne a v neďalekom centre kultúry sa uskutočnila členská schôdza ZO

Pri pomníku padlých hrdinov v Detve.

foto: Jaroslav Svábenský

SZPB. V záhrade Denného centra sme pripravili pre našich členov i hostí občerstvenie a chut-

ný guláš. Niektorí členovia výboru ešte na cintorín položili kyticu na hrob poručíka Bacholdi-

na, ktorý položil život pri našom oslobodení a naša organizácia má nad jeho hrobom patronát.

Členovia ZO SZPB Heľpa sa s rodinnými príslušníkmi zúčastnili 28. júla na splave Váhu, prehliadke hradu Strečno a na záver sa poklonili na povstaleckom cintoríne Martin-Priekopa.

Foto: Mária Latínková

Pripomínáme si Povstanie

Maroš Čupka, predseda ZO SZPB v Šumiaci

ZO SZPB Šumiac a obec Šumiac si pietnou spomienkou a modlitbou pripomenuli slávne dni SNP, kedy zo Šumiaca neváhalo narukovať vyše 350 mužov a takmer všetci obyvatelia obce pomáhali Povstaniu, ako sa len dalo. Aj vďaka nim sa podarilo odraziť útok nemeckých vojsk v smere od Pustého Poľa na Telgárt v prvých septembrových dňoch.

Apel našej ZO je jasný. Potrebujeme medzi sebou opäť vzbudiť pocity, ktoré hnali na-

ších predkov do boja proti nemeckému okupantom. Aby mladí nezabudli na hrdinské činy svojich predkov, a aby uchovávali ich odkaz.

Pietny akt v Šumiaci.

foto: autor

Proti zhanobeniu pomníka

Michal Peter, predseda ObIV SZPB Vranou nad Topľou

Náš ObIV vyjadruje hlboké rozhorčenie nad zhanobením pamätníka obetiam 2. svetovej vojny na Námestí slobody nedôstojnými nápismi. Tento pamätník je národnou kultúrnou pamiatkou a je výrazom nesmiernej vďaky a pietnej úcty všetkým obetiam padlým v boji za našu slobodu, za náš život v mieri.

Veď v boji proti fašistickému Nemecku a domácejmu klérofašizmu položili na našom území vojaci všetkých národov a národností bývalého Sovietskeho zväzu, vojaci Čsl. armádneho zboru pod velením gen. Ludvíka Svobodu, vojaci rumunskej armády, partizáni mnohých národností i mnoho civilných občanov.

Je to už druhý prípad hanobenia pamiatok obetiam 2. svetovej vojny vo vranovskom okrese, keď pred niekoľkými týždňami bol podpálený a vyhorel do tla partizánsky bunker v katastri obce Petrovce, kde sídlil štáb partizánskeho zväzku Čapájev.

Ostro odsudzujeme tieto vandalské činy, veď ani samot-

ní ich páchatelia vplyvom rôznych fašistických, nacionalistických a demagogických ideológií nemajú ani štipky úcty k pietnym miestam, samotným obetiam 2. svetovej vojny. Veď tieto obete nemajú nič spoločné s okupáciou bývalého Československa vojskami Varšavskej zmluvy v auguste r. 1968 ani s terajším vojnovým konfliktom medzi Ruskou federáciou a Ukrajinou. Názory jednotlivcov i skupín na spoločenské, politické prípadne vojnové udalosti sa dajú predsa vyjadriť aj inou kultúrnejšou a dôstojnejšou formou. Našťastie mesto pamätník rýchlo vyčistilo.

Zhanobený pamätník vo Vranove nad Topľou.

foto: autor

Rozširujeme pamätné miesta

Lubomír Filo, predseda ZO SZPB v Giraltovcich

Oslavy 78. výročia SNP sa u nás 28. augusta uskutočnili na dvoch miestach: pri soche Matky s dieťaťom bol pietny akt kladenia vencov a v Slovensko-poľskom dome, kde mesto Giraltovcie s našou ZO zriadilo Pamätnú izbu Jána Štefánika, nedávno zosnulého posledného účastníka SNP z nášho regiónu.

Narodil sa pred 96 rokmi na samote Roztoky v Kobylnickej doline, kam sa rodina presťahovala z Klenovca. Aktívne sa zapájal do zásobovania partizánskej skupiny Čapajev, donášal lieky, zásoboval partizánov potravinovými lístkami. Zachránil svoju rodinu od vypálenia usadlosti a ich zastrelenia, pretože prechovávali partizánov. Rád spomínal na stretnutia s náčelníkom partizánskej skupiny Čapajev. Štefánik bol človek s veľkým srdcom, na ktorého si okolie pamätá ako na vždy optimistického a činorodého človeka.

Stretnutia generácií

Pamätná izba s jeho významnými a oceneniami, textovým materiálom s bohatým opisom udalostí v jeho živote, bola doplnená dobovými zbraňami z obdobia SNP a nálezmi z Údolia smrti pod Duklou. Chceme tak oboznámiť širokú verejnosť a žiakov okolitých škôl s našim vojnovým hrdinom, útrapami vojny a významom SNP pre náš národ.

Po prehliadke pamätnej izby a odbornom výklade sa účastníci osláv SNP presunuli do malebnej obce Kobylnice k pamätníku Čapajevovcov, ktorý vybudovali členovia našej ZO. Obec vybu-

dovala pri tomto mieste viacúčelové športové ihrisko, kryté sedenie s ohníkom i pekné detské ihrisko. Bohatá kvetinová výzdoba vhodne dotvára tento odychový priestor pre stretávanie sa priateľov, turistov, rodín, žiakov a ďalších skupín. Ak majú každoročné oslavy názov „Stretnutie troch generácií“, tak potom tento priestor s pamätníkom a vybudovanou infraštruktúrou to napĺňa. V budúcnosti tam chceme nainštalovať delaborovanú vojnovú techniku, čo by ešte viac zvýraznilo tento priestor a upriamilo pozornosť verejnosti na vytváranie si komplexného pohľadu na obdobie 2. svetovej vojny, jej príčin, následkov a poučenie nás všetkých.

Osobné vyznania

Program osláv bol zaujímavý osobne ladenými príhovor-

Pietny akt v Giraltovcich.

foto: autor

mi pozvaných hostí, napr. prednostu OÚ vo Svidníku Michala Il'kanina, poslanca PSK Jána Hirčka, prednostu MsÚ v Giraltovcich Pavla Tchurika, predsedu ObV SZPB vo Svidníku Jozefa Rodáka, ale aj kultúrnym vystúpením členov Matice slovenskej, vrátane ich čestnej stráže. Na oslavách nechýbala

ako naša členka 92-ročná Anna Partilová z Brezova.

V ich závere Jozef Rodák odovzdal Čestné uznanie SZPB autorovi článku, ktorý vyzdvihol aktívnu angažovanosť sa členov výboru ZO najmä Milana Sabolčíka, Františka Partilu, Janka Gdovina, Marienky Drabbovej, Janka Juriša.

Začiatkom júla sme navštívili Múzeum SNP v Banskej Bystrici a neďaleké Kalište. Vypálené domy a obeť nacistov nám pripomínajú, aké zlo pácha vojna, a že sloboda nie je samozrejmosťou. Počas nášho výletu sme si pripomenuli históriu dôležitú nielen pre nás, ale aj pre budúce generácie a uctili sme si vojnových hrdinov.

Text a foto: Emil Pohanka, predseda ZO SZPB v Turanoch

Po stopách vojny

Anna Gejdošová, podpredsedníčka ZO SZPB v Štrbe

Naši členovia a sympatizanti 13. augusta navštívili pamätné miesta 1. svetovej vojny na Hornom Zemplíne. Prvou zastávkou bola obec Osadné, ktorej dominantou je pravoslávny chrám v tradičnom staroruskom štýle s kryptou s ostatkami 1025 vojakov padlých v tomto regióne. Je to najrozsiahlejšie pohrebisko tohto druhu na Slovensku.

Členovia ZO SZPB v Štrbe.

foto: autorka

Kosti ďalších 1467 exhumovaných vojakov sú pochované na verejnom cintoríne. Podrobný výklad o histórii cirkvi, chrámu a krypty účastníkom poskytol miestny duchovný ThDr. Peter Soroka.

Ďalším cieľom zájazdu boli Medzilaborce, dejisko kľúčových bojov na karpatskom fronte. Navštívili sme modernú muzeálnu expozíciu, ktorá obsahuje opisy bojov, ukážky vtedajšieho vojenského výstroja a vo-

jenskej výzbroje a mnohé fotografické údaje. Zaujímavý bol filmový dokument so spomienkami súčasníkov a prepojenie na konkrétne miesta a udalosti. Neobišli sme ani jeden zo 4 vojnových cintorínov v meste s hrobmi vojakovi rakúsko-uhorskej a ruskej armády. Ako v Osadnom, aj na tomto cintoríne sme si uctili pamiatku padlých a položili kyticu kvetov.

V Múzeu moderného umenia Andyho Warhola sme si prezreli asi 200 umeleckých diel slávneho zakladateľa pop-artu zo všetkých jeho tvorivých období. Zastúpené sú tu mnohé artefakty, ktoré svedčia o jeho ruskom pôvode a ďalšie osobné veci. Na záver sme navštívili miniskanzlen so zmenšenými kópiami najzaujímavejších stavieb regiónu.

Zájazd nám pomohli uskutočniť ObÚ Štrba, tunajšie poľnohospodárske družstvá a pozemkové spoločenstvo. Účastníkov utvrdil, že vojny prinášajú len zlo a obeť a je potrebné urobiť všetko, aby sa ohníská vojnových konfliktov čo najskôr uhasili.

Oslavy SNP v Liptovskej Osade

Jaroslava Koničková

ZO SZPB v Liptovskej Osade a tunajší Obecný športový klub Tatran usporiadali 29. augusta 2022 oslavy 78. výročia SNP. Program osláv sa začal o 8.30 h položením venca pri miestnom pamätníku. Potom účastníkov osláv pozdravil starosta obce Robert Kuzma a žiaci ZŠ s MŠ v Liptovskej Osade sa predstavili s krátkym kultúrnym programom.

Na oslavách SNP v Liptovskej osade nechýbali deti z miestnej ZŠ s MŠ.

foto: autorka

Potom nasledovala túra smerom na Donovaly, Malý Zvolen a Bielo až naspäť do Liptovskej Osady. Oslavy sa skončili v areáli ZŠ s MŠ. V jej priestoroch čakalo na účastníkov krátke občerstvenie.

Kto ich pozná?

Mária Fronková, ZO SZPB Stará Kremnička

Pred časom Bojovník uverejnil túto fotografiu ako ilustráciu článku o bojoch v SNP. Pochádza z nášho archívu, lenže nevieme, kto je na nej, ani nepoznáme bližšie okolnosti situácie, ktorú zachytáva.

Preto sme rozhodli prostredníctvom Bojovníka nájsť niekoho, kto by nám mohol pomôcť identifikovať osoby na fotografii. Chceme poprosiť čitateľov, či niekto túto fotografiu nemá tiež, prípadne, či nám vie objasniť, za akých okolností vznikla. V tejto chvíli vieme len to, že je z obdobia 2. sv. vojny a je možné, že zo samotného Povstania. Ak nám viete pomôcť, ozvite sa priamo nám, alebo redakcii Bojovníka. Vopred ďakujeme.

Ak poznáte osoby na fotografii, pomôžte nám ich identifikovať.

foto: archív ZO SZPB Stará Kremnička

Dňa 1. septembra sa aktívny člen SZPB z Dolného Kubína a priamy účastník protifašistického odboja MVDr. Jaroslav Prokopa dožil úctyhodného veku 97 rokov. *Srdečne blahoželáme k jubileu.*

- **Bacúch:** Anna Brezinová 94 a Dušan Betka 70 rokov.
- **Banská Bystrica:** Eva Broznanová 75, Dušan Lichý 25, Katarína Šagátová 60, Pavel Nikodem 86 a Eva Kučerová 81 rokov.
- **Bardejov:** František Maxin 70, Terézia Janiková 85, Peter Maňko 88, Andrej Kotuľa 40, Mária Girová 75, Milan Benka 81, Darina Soroková 60, Vlasta Barančíková 80, Ján Prokip 70 a Irena Hudáková 70 rokov.
- **Belá – Dulice:** Juraj Kollárik 92 a Zuzana Balková 88 rokov.
- **Bernolákovo:** Terézia Varečková 84 rokov.
- **Bojnice:** Mária Petrisková 81 rokov.
- **Bratislava:** Emília Michalíková 91, Ladislav Graus 91, František Moravický 82, František Kaša 85 a Viliam Longauer 78 rokov.
- **Brezno:** Marta Auxtová 70, Ing. Michal Kič 70, Ing. Ivan Babocký 85, PhDr. Oľga Jorčíková 70 a PhDr. Miroslav Glembek 70 rokov.
- **Čaňa:** Ján Koch 81, Ondrej Varga 55, Irena Mihoková 80 a Mária Jendruchová 65 rokov.
- **Cinobaňa:** Štefan Demeter 80, Viliam Weisshäupl 82 a Eugen Bahner 70 rokov.

- **Gerlachov:** Júlia Pilárová 80 rokov.
- **Giraltovce:** Lubomír Filo 72 rokov.
- **Harmanec:** Ján Schmidt 87, Soňa Berkyová 75 a Mária Miklošová 75 rokov.
- **Horná Mičiná:** Ondrej Martinec 88 rokov.
- **Jakubany:** Ján Mačuga 65 a Jozef Orechovský 30 rokov.
- **Jarabina:** Sergej Sukovity 60 a Anna Janoščinová 70 rokov.
- **Jovsa:** Margita Víteková 84 rokov.
- **Kalinovo:** Nadežda Lacová 86 rokov.
- **Kežmarok:** Vladimír Kasák 70 rokov.
- **Klenovec:** Emília Kovačová 80, Ing. Ludovít Erthner 81, Anna Čajkova 81, JUDr. Pavel Struhár 65, Julia Segečová 80, Zuzana Bútorová 80, Ružena Kolesárová 75, Helena Jakabšicová 88 a Anna Bálintová 82 rokov.
- **Kokava nad Rimavicou:** Jolana Ňuňuková 86 rokov.
- **Košice:** PhDr. Monika Valentová 85, Štefan Feher 98, Mária Sabolová 75 rokov.
- **Košické Olšany:** Ing. Jozef Jenčko 70 rokov.
- **Lenartov:** Ján Macej 70 rokov.
- **Lipany:** Anna Džúrová-Trnovská 93 a Zofia Hardoňová 98 rokov.
- **Liptovská Teplička:** Mária Ovsiačková 81 rokov.
- **Lubietová:** Lubomír Prochaska 55 rokov.
- **Lučenec:** Mária Oravcová 80, Blažena Filčíková 80, Irma Rafajová 80, Elena Botošová 45 a Veronika Kluková 84 rokov.
- **Martin:** Oldřich Ondráček 75 rokov.
- **Medzibrod:** Stanislav Vaník 70 rokov.
- **Medzilaborce:** Anna Kurečková 70 a Mária Regrutová 90 rokov.
- **Michalovce:** Monika Jakubkovičová 70 rokov.
- **Nacina Ves:** Ján Popovič 70 rokov.
- **Nová Baňa:** Anna Andrášiková 95 rokov.

- **Očová:** Juraj Holík 85 rokov.
- **Poniky:** Mária Magnová 63 rokov.
- **Prešov:** Jozef Bednár 85 a Mikuláš Horváth 70 rokov.
- **Revúca:** Ján Debnár 88, Zuzana Hradická 87, Jozef Sepeši 80, Ján Ondřík 70, Mgr. Soňa Kováčová 35, Vladimír Šturmankin 75, Július Kvetko 84, Pavel Hradický 89 a Mária Čípková 91 rokov.
- **Rimavská Sobota:** Mgr. Ivan Gecko 75 a Ján Károly 89 rokov.
- **Rožňava:** Rudolf Tomaškovič 75 rokov.
- **Šarišské Jastrabie:** Mária Rabíková 75 rokov.
- **Stará Ľubovňa:** MVDr. Štefan Chovan 83, Oľga Sopková 70, RSDr. Ján Troščák 80 a Anna Klápková 65 rokov.
- **Sobrance:** Pavol Serenča 86 rokov.
- **Stará Turá:** Anna Kimleová 70, Marián Mesiarik 77 a Janka Trúsičková 70 rokov.
- **Stráňany:** Štefan Kravčák 55 rokov.
- **Strážske:** Alica Cibulková 81, Peter Malík 50, Pavol Mlynarčík 88 a Mária Duraníková 80 rokov.
- **Sučany:** Jozef Petričko 83 a Martin Matula 81 rokov.
- **Svidník:** Milan Maguľák 75 rokov.
- **Svit:** p. Gulvasová 83 rokov.
- **Topoľčany:** Maroš Pavlovič 30 rokov.
- **Trenčianske Teplice:** Galina Lenhartová 65 rokov.
- **Trenčín:** Ing. Jaroslav Kollárik 84, Ing. Helena Čavojská 86, MUDr. Slávka Žilincánová 80, Zuzana Sýkorová 89 a Ing. Oto Barborák 70 rokov.
- **Trhovište:** Ľubica Semjanová 55 rokov.
- **Turany:** Jozef Blizniak 70, Elena Bochničková 70, Ľudmila Jakubská 85, Emília Reichelová 80, Ján Štrbák 80 a Želmíra Ujčeková 86 rokov.
- **Veľké Teriakovce:** Pavel Palkovič 74 rokov.
- **Veľký Lipník:** Ján Torbík 82 rokov.

- **Vidiná:** Mgr. Lucia Tóthová 40 rokov.
- **Vráble:** Ing. Gábor Madurkay 75, Alžbeta Mandzelová 75, Mgr. Jaromila Reichelová 80, Mária Mikleová 83 a Peter Marko 65 rokov.
- **Vyšná Olšava:** Jozef Knezl 65 rokov.
- **Zemianske Kostoľany:** Hele-

- na Ferejová 75, Jana Valachová 60 a Monika Hurtišová 45 rokov.
- **Žiar nad Hronom:** Jozefína Kaštierová 60, Arpád Meszároš 92, Oľga Abrahámová 82 a Kazimír Wachtreczyk 88 rokov.
- **Zvolen:** Ing. Ján Gubčo 93 rokov.

Jubilantom srdečne blahoželáme.

Navždy sme sa rozlúčili

- **Dolný Kubín:** s 93-ročným Ľudovítom Kudlíkom.
- **Harmanec:** s 87-ročným Jánom Schmidtom a 87-ročným Jozefom Kupčekom.
- **Košice:** s 89-ročnou dlhoročnou tajomníčkou ZO SZPB Košice-Sever Zuzanou Kubášovskou.
- **Prešov:** so 72-ročným Doc. Michalom Bochinom.

- **Prievidza:** so 76-ročným Jozefom Tadialom.
- **Revúca:** s 89-ročným Jánom Pašiakom.
- **Stará Turá:** s 94-ročným Ing. Dušanom Hrnčírikom.
- **Svidník:** so 73-ročným Františkom Žipajom.

Češ' ich nehynúcej pamiatke!

Dar, ktorý v nás zostal

Martin Krno

Ružomberčania, príbuzní, priatelia aj členovia SZPB sa naposledy rozlúčili s Ing. Jelou Ďuriškovou, jednou z najstarších priamych účastníčok protifašistického odboja v Liptove. V decembri by mala 98 rokov...

Jela Ďurišková na Podbanškom v júni 2021. foto: archív autora

Čitatelia Bojovníka si ju iste pamätajú z vlnajšej reportáže o tom, ako vyvolala malý rozruch v očkovačom centre, keď si prišla vypýtať tretiu vakcínu proti Covidu a stala sa tak príkladom pre vajahajúcich.

Narodila sa do známej ružomberkej rodiny Houdekovcov v nedeľu 28. decembra 1924. Ako gymnazistka sa za slovenského štátu zapojila do činnosti ilegálneho mládežníckeho hnutia – Všeslovenskej revolučnej organizácie. Rozširovali protifašistické a protivojnové letáky, pripravovali atentát na miestnu kanceláriu Deutsche Partei, Nieкто ich však prezradil a takmer všetkých zatkli. Vypočúvali ich v Ružomberku a na krajskom súde v Prešove. Po niekoľkotýždňovom vyšetrowaní ich síce prepustili, no vylúčili zo všetkých stredných škôl na Slovensku.

Zmaturovať mohla až po oslobodení. Vzápätí sa prihlásila na Vysokú školu hospodárskych náuk v Bratislave, kde sa po absolvovaní štúdia na dva roky zamestnala. Po svadbe sa vrátila do Ružomberka, kde v rokoch 1963 až 1986 učila ekonomiku na Strednej priemyselnej škole textilného priemyslu. Celý život športovala, organizovala s priateľmi túry do okolitých hôr, aj ako dôchodkyňa sa pravidelne zúčastňovala na lyžiarskych pretekoch Biela stopa SNP. Vždy so záujmom a kriticky sledovala dianie v našej spoločnosti i vo svete.

Posledné roky so synom Zdenkom pravidelne absolvovala výlety do krásnych dolín Liptova či Tatier, hoci tie sa vekom skracovali. V júni som s nimi bol na prechádzke v Nižnom Matejkove, poobede sme ešte skočili na Železnô v Ľupčianskej doline pozrieť si pamätnú tabuľu venovanú tam pôsobiacemu partizánskému štábu. Často sem chodievala na výlety s rodičmi, neskôr so synom a s priateľmi. Keď mi ako vždy mávala z odchádzajúceho auta, netušil som, že to bude poslednýkrát. Zomrela v nedeľu 21. augusta.

„Odišla bez rozlúčenia naša drahá priateľka,“ povedal v príhovore na pohrebe predseda OblV SZPB Ružomberok Róbert Fajta. „Bolo toho ešte mnoho, čo sme si mohli povedať ako vždy, keď sme sa stretli. Život nie je večný, ako si nahovárame. Naši priatelia sú iba darom, ktorý nám bol požičaný a žiaľ, nadišiel čas, keď tento budeme musieť vrátiť. Ale kúsok tohto daru v nás zostal vo forme trvalej spomienky.“

Takto sme ju poznali

Milan Malček

Dňa 27. augusta 2022 nás navždy vo veku 82 rokov opustila dlhoročná členka ZO SZPB partizána Tótha v Rožňave Mária Fúzeková, rodená Králiková. Ako dcéra priameho účastníka SNP sa stala členkou zväzu v roku 1971. Aktívne pracovala aj v ďalších dobrovoľných združeniach, ako Červený kríž, Zväz žien a v Jednote dôchodcov Slovenska v Rožňave.

Od roku 1998 do apríla 2022 bola tajomníčkou svojej ZO. Angažovala sa vo verejnoprospešnej činnosti pri nadväzovaní a spolupráci s orgánmi štátnej správy na všetkých úrovniach najmä pri spomienkových oslavách, pietnych aktoch pri príležitosti výročí SNP a ukončenia druhej svetovej vojny. V spolupráci so základnými školami v okrese Rožňava sa aktívne podieľala na besedách s deťmi o udalostiach počas SNP a 2. svetovej vojny.

Za zorganizovanie vyše 208 kultúrno-vzdelávacích, spomienkových a spoločenských akcií pre obyvateľov Rožňavy a okolitých obcí bola odmenená niekoľkými čestnými uznaniami a ďakovnými listami. Za jej dlhoročnú činnosť a prácu v SZPB jej ÚR zväzu udelila medailu M. R. Štefánika II. stupňa, pamätnú medailu pri príležitosti 65. výročia SNP a minister obrany pamätnú medailu pri príležitosti 70. výročia SNP a ukončenia 2. svetovej vojny.

Členovia OblV SZPB v Rožňave sa aj touto cestou hlboko skláňajú pred človekom, ktorý vo svojom živote venoval všetko svoje úsilie pre blaho iných. *Češ' jej pamiatke!*

SNP – spoločné bojové tradície Čechov a Slovákov

Ioannis Sideropoulos, hovorca ČSBS

Oslavy 78. výročia Slovenského národného povstania sa neobmedzili len na Slovensko. Český partner SZPB – Český zväz bojovníkov za slobodu – výročie oslávil 23. augusta 2022, za daždivého počasia, pri Pomníku československých účastníkov 2. sv. vojny a pri Pamätníku padlých československých letcov na Námestí Slobody v Prahe 6 spolu s ďalšími organizátormi.

Miesta sme nevybrali náhodne. Prvý pomník pripomína partizánov a vojakov 2. čs. samostatnej paradestnej brigády v ZSSR. Druhý hrdinských slo-

venských letcov 1. kombinovanej letky ako súčasť 1. čs. armády na Slovensku, ktorá bola zložená z povstaleckých vojenských jednotiek a letcov 1. čs.

samostatného stíhacieho letectvého pluku. Ten bol súčasťou 1. čs. armádneho zboru v ZSSR.

Široká paleta účastníkov

Organizátormi pietnych aktov boli spolky Český zväz bojovníkov za slobodu (Združenie vojenských a vojnových veteránov ČSBS) a Združenie čs. zahraničných letcov – Východ, z. s. a Vojenské združenie rehabilitovaných AČR, z. s.

Medzi účastníkmi nechýbali predseda ÚV ČSBS Jaroslav Vodička, českí politici i hostia zo Slovenska: delegácia ÚR SZPB na čele s Kamilom Krištofíkom, Michal Bartek za HLAS – SD, tajomník Združenia čs. zahraničných letcov – Východ Pavol Šmidrkal a Ilona Müllerová zo Spoločnosti M. R. Štefánika.

Predseda KSČM Kateřina Konečná vysoko ocenila vo svojom prejave úlohu SNP a boj našich bratských národov Čechov a Slovákov za oslobodenie Československa a postavila sa proti prekrúcaniu našich dejín. Podpredsa KSČM Milan Krajča pripomenul, že SNP bolo kľúčovou udalosťou čs. a slovenských dejín. Zúčastnili sa ho príslušníci desiatok národov.

Pozdrav od Pellegriniho

Za všetky spomenul národného hrdinu Jana Švermu, ktorý na Slovensku počas SNP padol. Šverma bol jediným poslancom

Predseda ČSBS Kamil Vodička (vľavo) a pred ním šéfa KSČM Kateřina Konečná na pietnom akte k 78. výročiu SNP v Prahe. foto: autor

parlamentu ČSR, ktorý zahynul v boji s fašizmom so zbraňou v ruke, pripomenul Krajča: „Dnes je nutné pozdvihnúť hlas proti všetkým, ktorí sa usilujú rehabilitovať fašizmus. Taký by mal byť odkaz bojovníkov proti fašizmu a bojovníkov v SNP.“

Michal Bartek pozdravil účastníkov v mene expremiéra Petra Pellegriniho, predsedu strany Hlas – SD. Poďakoval, že si českí občania ctia pamiatku SNP, tých, ktorí „tam pod Banskou Bystricou, v horách, na Horehroní“ bojovali a priniesli slobodu aj celej Európe. Je to mento pre budúce generácie.

Vážme si hrdinov

Kamil Krištofík podčiarkol, že povstanci a odbojáři sa prihlásili k československej štátnosti, že

Povstanie viazalo nemecké divízie, ktoré nemohli byť použité inde na fronte a obmedzilo moc klerofašistického štátu. Za toto treba ďakovať nielen Slovákom, ale 8400 cudzincom, ktorí sa zapojili do Povstania. Krištofík sa dokonca domnieva, že ich bolo viac: „O mnohom hovorí hlásenie veliteľa povstania generála Goliana, ktorý v septembri 1944 oznamoval ministrom obrany čs. londýnskej vlády, že na Slovensko prichádzajú občania českej národnosti a sú z nich vytvárané oddiely.“

Práve účastníci SNP majú byť príkladom mladej generácii! „Vážme si hrdinov. Ak si ich nebudeme vážiť, nebudú žiadni, až ich budeme potrebovať,“ zakončil svoje vystúpenie Kamil Krištofík.

Michal Bartek (vľavo) a Kamil Krištofík si uctili hrdinov SNP v Prahe. foto: autor

Nový pamätník v Čechách

Braňo Ondruš

V obci Lety pri Písku sa 22. júla symbolicky začalo búranie bývalého družstva na chov ošípaných, ktoré stálo na mieste neslávne známeho koncentračného tábora pre Cigánov a Sintov v čase druhej svetovej vojny. Ďalší taký tábor na území Protektorátu bol v Hodoníne u Kunštátu, kde sa dnes nachádza pamätník rómskeho holokaustu (porajmos).

Od augusta 1942 do mája 1943 prešlo táborm Lety 1308 Rómov, 327 z nich zomrelo a vyše 500 skončilo v koncentračnom tábore Auschwitz. V 70. rokoch na tomto mieste postavili prasaciu farmu, ktorá bola v prevádzke až do jari 2018. Potom objekt odkúpil štát.

„Dnešný deň znamená začiatok konca jednej z najhanebnejších kapitol našej novodobej histórie,“ povedala v príhovore predsedníčka Poslaneckej snemovne ČR Markéta Pekarová Adamová. Narážala na spoločenskú diskusiu o tom, ako

zabezpečiť, aby sa tomuto miestu navrátil pietny charakter. Areál neďalekého táborového cintorína sa stal v roku 1998 národnou kultúrnou pamiatkou. V spolupráci s pamätníkom Lidice tam v roku 2012 postavili amfiteáter, osadili repliku väzenskej ubikácie a vybudovali náučný chodník.

Po archeologickom prieskume sa výstavba pamätníka začne po skončení sanačných prác 13 hál družstva v novembri 2022. Najskôr postaví návštevnícke centrum, ktoré prepoja s existujúcou národnou pamiatkou. Prví návštevníci tam zavítajú v priebehu budúceho roka.

„Pamätník bude pripomínať historické fakty a tiež vzdelávať. Musí informovať o histórii Rómov a Sintov v Čechách, vysvetľovať korene nenávisťi a diskriminácie a podnietiť diskusiu k tematike ľudských práv i zlepšenie vzájomného spoluzitia,“ povedala Jana Horváthová, riaditeľka Múzea rómskej kultúry. Druhú etapu dokončia začiatkom roku 2024.

Vizualizácia návštevníckeho centra nového pamätníka. foto: Múzeum rómskej kultúry

Opustil nás veterán SNP

Branislav Balogh

Československá obec legionárska pri-niesla správu, že 11. augusta zomrel vo veku 95 rokov partizán Milan Štembera, ktorý sa narodil 26. decembra 1926 v Dobšinej v okrese Rožňava. Po vypuknutí Povstania sa zapojil do partizánskeho boja.

V rámci partizánskej brigády majora A. S. Jegerova operoval na strednom Slovensku. Počas bojov pri Janovej Lehote bol 26. septembra 1944 ranený črepinami míny. Povstanie bolo síce potlačené a partizáni sa museli stiahnuť do hôr, ale po vstupe sovietskych a československých jednotiek na Slovensko sa k nim partizáni pripojili.

Zranený dvakrát

Pri následných bojoch bol Milan Štembera druhýkrát ranený 27. marca 1945 črepinami ručného granátu.

Za svoje vojnové hrdinstvo dostal množstvo vyznamenaní, napríklad Československý vojnový kríž 1939, Československú medailu Za chrabrosť pred nepriateľom, Rád SNP II. stupňa, Pamätnú medailu SNP, sovietsky Rád vlasteneckej vojny, sovietsku Medailu za víťazstvo nad Nemeckom vo Veľkej vlasteneckej vojne 1941-45 a tiež české štátne vyznamenanie Medailu Za zásluhy III. stupňa.

Česť jeho pamiatke!

V roku 1972 bol povýšený do hodnosti plukovníka. Nasledujúci rok sa stal vedúcim delegácie ministerstva nár. obrany v druhej fáze rokovaní v rámci tzv. Helsinského procesu pod patronátom KBSE (predchodkyňa OBSE) v Ženeve. Diplomát Jiří Opršal naňho spomína ako na „špecialistu a skutočného experta v záležitostiach odzbrojenia.“

Od roku 2004 bol členom Jednoty Československej obce legionárskej Praha 6. Posledné roky života strávil v Ústrednej vojenskej nemocnici Praha, v domove Vlčí mak pre vojnových veteránov.

Galéria odboja

Pokračujeme v prehľade tvorby autorov významných pomníkových diel, ktoré vznikli v 50. rokoch minulého storočia na Slovensku.

Akademický sochár **Fraňo Gibala** sa narodil 5. apríla 1912 v Krajnej Poľane, neďaleko Duklianskeho priesmyku. Spolu so začínajúcimi sochármi Františkom Draškovičom a Jánom Hučkom v rokoch 1928 až 1932 študoval na Štátnej kameňsochárskej škole v Hořiciach.

V roku 1937 absolvoval pražskú Akadémiu výtvarných umení, kde navštevoval Oddelenie monumentálneho sochárstva pod vedením prof. Bohumila Kafku. Už z čias štúdií pripomeňme galerijný *Štrajk v Karpatoch*, *Tragédiu na Dyji*, za dielo *Samovražda na koľajniciach* získal 1. cenu profesorského zboru.

Na konci 30. rokov navštevoval Paríž, jeho *Portrét hlavy dievčaťa „Erika G“* vybrali na výstavu v New Yorku a Moskve. Počas vojny nenastúpil do armády pre zlý zdravotný stav, pôsobil v Bratislave a Prešove, kde vytvoril rozmerné monumenty *Justícia*, *Zákon*, *Zima a Leto*.

V roku 1947 realizoval travertínovú sochu Ľudovíta Štúra pre Levočú, začiatkom 50. rokov pomníky *Útek z horiacej obce* v Zlatej Bani (architekt Ján Svetlík, 1953), *Oslobodenie* v Starom Smokovci (tiež spolu so Svetlíkom), pričom tento tvorivý rozmach završuje v desivom tokajickom pamätníku *Návrat do vyvraždenej obce* (s arch. Ladislavom Beiseterom, 1959).

V medziobdobí spolupracoval ako jediný slovenský autor na dotvorení Pamätníka Červenej armády vo Svidníku (súsošie *Smelý pohľad do budúcnosti*, 1954). Ďalšími sochármi memoriálneho komplexu sú O. Kozák, J. Hána a J. Bartoš. Najmä v dielach pre Zlatú Baňu a Tokajík zdôraznime umelecké kvality ako takmer barokový dynamizmus tvarov, dramatickosť, psychologizovanie, tragicosť a pátos.

Z ďalších diel pripomeňme pomník v prvej oslobodenej obci Kalinov z roku 1969, či ďalší významný objekt – monument pamätníka SNP na Brezinách v Trenčíne (spoluautor Jozef Fízel, arch. Ernest Krampl, 1970). Tieto úsilia završuje v *Pamätníku oslobodenia mesta* v Bardejove (1972) bronzovou statuou dievčaťa s ratolesťou. Gibalova je aj pamätná tabuľa Rudolfa Viesta v Košiciach (1970) osadená na miestach, kde v predvojnovom období generál pôsobil. Bratislavčania zase poznajú sochu štúrovského básnika v petržalskom Sade Janka Kráľa (1960). Zaslúžilý umelec Fraňo Gibala zomrel 8. septembra 1987 v Bratislave.

O dvadsať rokov starší **Pavol Bán** žije v povedomí Slovákov ako autor Stalinovho pomníka na dnešnom Námestí SNP v Bratislave. Už v predvojnovom období sa prejavil ako tvorca pozoruhodných portrétnych diel. Všeobecne je málo známy, keďže dosiaľ nik nespracoval o ňom monografiu alebo neusporiadal ani jeho súbornú výstavu.

Narodil sa v Turčianskych Tepliciach 13. decembra 1892. Bol odchovancom prof. Alojza Štróbla na budapeštianskej Akadémii výtvarných umení. Tiež absolvoval študijnú cestu do Paríža. Jedno z prvých významných sochárskych diel do architektúry tvorí *Práca I.* na budove vtedajšej Zemskej úradovne pre poistenie robotníkov v Bratislave z roku 1936. V parku pred kostolom obce Predmier stojí jeho dielo – najstaršia socha M. R. Štefánika na Slovensku (1930).

Koncom 30. rokov koncipoval *Pomník obetiam I. svetovej vojny* v Čachticiach (1939), ktorý doplnili pamätné tabule s menami padlých v 2. svetovej vojne (1956). Tvori ho pylón s reliéfom hlavy vojaka, letopočet a plasticky vyjadrený kord.

V roku 1952 realizoval pamätník SNP v Šumiaci a vynikajúci výtvarný pomník v Lesoparku Bôr v Turčianskych Tepliciach. Síce na báze muža s puškou, ale s odhodlaným výrazom a gestom (arch. Kamil Gross).

Pomník generalissima Bán vytvoril v roku 1949, v roku 1962 ho presunuli do depozitu. V roku 2017 Stalinovu bronzovú sochu dočasne exponovali na bratislavskom Námestí Ľ. Štúra v rámci výstavy o socialistickom realizme *Prerušená pieseň*, ale SNG musela dať prešetriť jej poškodenie – postriekanie červenou farbou.

Starý otec známeho fotoreportéra a publicistu Andreja Bána zomrel 3. júla 1959 v Bratislave. **PhDr. Ladislav Skrak**

F. Gibala, Pamätník SNP v Tokajíku, travertín, 1959.

F. Gibala, Víťazstvo, pomník oslobodenia v Starom Smokovci.

P. Bán, Práca I, trojfigurálny monumentálny reliéf na portáli budovy na Bezručovej ulici č. 5 v Bratislave, 1936.

P. Bán, Pamätník obetiam v Lesoparku Bôr Turčianske Teplice, kameň 1950.

pomôcky: ENOS, ELTON	nervové vlákno	biblický Setov syn	1. časť tajničky	nepodpo- rujú	autor výroku: PLUTAR- CHOS	otlíkol	umelý násyp	rímska štorka	značka hasiaceho prístroja	predstavi- tel elity	●	popálil horúcou parou	intenzívne nerobil
neón, po česky					omotajme						osobné zámeno		
koniec, po nemecky					zabával prehra v šachu						EČV Parti- zánskeho krik		
vlastenec								nikde cudzíe mužské meno					
sypaním dostal dovnútra								písmeno údeniny z mletého mäsa					
●	drevená doštička	poľovný pes meno spe- váka Johna				malý somár hrubý koberec							
vylievajú					zápal sliznice úder						solmizačná slabika sklon		
avšak					relaxácia ukazovacie zámeno					vstrebával vlhkosť činnosť na zábavu			
EČV Trnavy			rúcho sud- cov MPZ Rumunská					zn. konskej sily post- skriptum			EČV Čadce	citoslovce obdivu	
2. časť tajničky													
3. časť tajničky													
anonymné listy								zaujímaj sedáciu polohu					

Správne vylúštenie tajničky z č. 15–16 znie: **Každý život má svoju veľkosť.** Knihu posielame **Petrovi Rusiňakovi z Nižnej Polianky.**

Vylúštenie tajničky posielajte na adresu: Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72 Bratislava, alebo na e-mail: bojovník@szpb.sk.

Noviny vychádzajú s finančnou podporou Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

BOJOVNÍK
Dvojtyždenník antifašistov

Vydáva Slovenský zväz protifašistických bojovníkov • Šéfredaktor Braňo Ondruš, redaktori: Sofia Prátorová, Martin Krno, Boris Macko, web a FB: Ján Rohár a Branislav Balogh • Internet: www.szpb.sk a www.bojovník.eu, e-mail: redakcia@bojovník.eu • Sídlo vydavateľa a adresa redakcie: Štúrova 8, 815 72 Bratislava • IČO 00177431 • Neobjednané rukopisy a fotografie sa nevracajú • Vychádza dvojtyždenné, cena jedného čísla 0,70 € (0,44 € pre predplatiteľov) • Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty • Objednávky (aj do zahraničia) vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, 820 14 Bratislava 214, e-mail: predplatne@slposta.sk • Tlač: DOLIS GOEN, s.r.o., Sklenárska 6, 811 02 Bratislava • Ročník XLVI (LXVII) • Podávanie novinových zásielok povolené riaditeľom pošt pod č. 2606/93 zo dňa 27. 7. 1993 a RPR poštou Ba 12 z 15. 12. 1993 pod č. 191/93 • Index č. 49 036, ISSN 0323-2018 • ISSN 2585-9625 (online) • Evidenčné číslo: EV 204/08. Titul neprešiel jazykovou korektúrou.

ZRNKÁ HUMORU

Rozbije sa okno do šenku a medzi stoly vletí valček na cestu.

Krčmár zakričí na štamgasta: „Jožko, vstávaj, došla Ti smska.“

* * *

Naša vláda sa hrozby hromadných výpovedí lekárov nebojí. Obrátila sa o pomoc na zahraničných a premiér Heger už má na stole zoznam prvých dobrovoľníkov: Dr. Živago, Dr. No, Doktor z hôr, Dr. Max, Dr. Oetker a Dr. House.

* * *

Keď už sa uvoľnili tie miesta vo vláde a premiér Heger žiadnych náhradníkov nemá, rozhodol sa dlhodobozamestnaný Jančí zavolať na úrad vlády.

„Dobrý deň. Som niekoľko rokov nezamestnaný a v televízore vraveli, že sa uvoľnili miesta ministrov. Tak volám, reku, mám o jedno to miesto záujem.“

„A vy ste úplný debil??“

„A to je podmienka?“

* * *

Rádio Jerevan hlási: „Slovensko sa podľa najnovších štatistik umiestnilo na

druhom mieste v pití alkoholu.“

Žena sa karhavo pozrie na muža a ten vraví:

„Čo tak pozeráš? Robím, čo môžem.“

* * *

Nápis na bráničke domu: *Zvonček nemáme. Hlasným volaním láskavo uvedte do činnosti naše psy.*

* * *

Vyčíta manželka manželovi: „Odkedy sa ťaháš po krčmách, už ťa ani nevidím.“

A on na to: „Ani ja teba. A sťažujem sa?“

* * *

Ľudová múdrosť hovorí: Keď pijete, vždy musíte poznať svoju mieru. Inak sa vám môže stať, že vypijete... menej.

* * *

Pozor, ako píšete zadanie úloh. Takto dopadla úvodná previerka na jednej ZŠ:

Zadanie: *Napiš mená dvoch spisovateľov/liek.*

Riešenie žiacky:

1. Hevier/stoptusin
2. Pavlovič/paralen